

Міністерство освіти і науки України
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна

Кафедра маркетингу, менеджменту та підприємництва

«ЗАТВЕРДЖУЮ»
Завідувач кафедри
маркетингу, менеджменту
та підприємництва
к.е.н., проф. Євтушенко В. А.
протокол №15 від 20 червня 2020 р.

НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ КОМПЛЕКС

з дисципліни «Корпоративне управління»

для здобувачів денної (заочної) форми навчання

спеціальність (напрямок) 073 Менеджмент

спеціалізація Менеджмент зовнішньоекономічної діяльності

Розроблено:

к.е.н., професор Євтушенко Вікторія Анатоліївна

к.е.н., доцент Кудінова Марина Михайлівна

2020 / 2021 навчальний рік

**Структура навчальної дисципліни
для 1 року підготовки, 2 семестр**

Назви розділів і тем	Кількість годин											
	денна форма						заочна форма					
	усього	у тому числі					усього	у тому числі				
		л	п	лаб.	інд.	с. р.		л	п	лаб.	інд.	с. р.
Розділ 1. ОСНОВИ КОРПОРАТИВНОГО УПРАВЛІННЯ												
Тема 1 Предмет курсу «Корпоративне управління». Моделі корпоративного управління	14	2	2			10	12					12
Тема 2. Сутність та правовий статус акціонерного товариства	14	2	2			10	16	2	2			12
Тема 3. Права та обов'язки акціонерів. Дивіденди акціонерного товариства.	16	2	2			12	18	2	2			14
Разом за розділом 1	44	6	6			32	46	4	4			38
Розділ 2. СТРУКТУРА УПРАВЛІННЯ АКЦІОНЕРНИМ ТОВАРИСТВОМ												
Тема 4. Загальні збори акціонерного товариства.	15	2	2			11	17	2	2			13
Тема 5. Наглядова рада акціонерного товариства.	14	2	2			10	13					13
Тема 6. Виконавчий орган акціонерного товариства.	14	2	2			10	13					13
Тема 7. Посадові особи органів акціонерного товариства.	14	2	2			10	13					13
Тема 8. Виділ та припинення акціонерного товариства	14	2	2			10	13					13
Контрольна робота	5					5	5					5
Разом за розділом 2	76	10	10			56	74	2	2			70
Усього годин	120	16	16			88	120	6	6			108

**Структура навчальної дисципліни
для 2 року підготовки, 3 семестр**

Назви розділів і тем	Кількість годин											
	денна форма						заочна форма					
	усього	у тому числі					усього	у тому числі				
		л	п	лаб.	інд.	с. р.		л	п	лаб.	інд.	с. р.
Розділ 1. ОСНОВИ КОРПОРАТИВНОГО УПРАВЛІННЯ												
Тема 1 Предмет курсу «Корпоративне управління». Моделі корпоративного управління	10	2	2			6	8					8
Тема 2. Сутність та правовий статус акціонерного товариства	10	2	2			6	12	2	2			8
Тема 3. Права та обов'язки акціонерів. Дивіденди акціонерного товариства.	12	2	2			8	10	2				8
Разом за розділом 1	32	6	6			20	30	4	2			24
Розділ 2. СТРУКТУРА УПРАВЛІННЯ АКЦІОНЕРНИМ ТОВАРИСТВОМ												
Тема 4. Загальні збори акціонерного товариства.	12	2	2			8	15	2	2			11
Тема 5. Наглядова рада акціонерного товариства.	11	2	2			7	10					10
Тема 6. Виконавчий орган акціонерного товариства.	10	2	2			6	10					10
Тема 7. Посадові особи органів акціонерного товариства.	10	2	2			6	10					10
Тема 8. Виділ та припинення акціонерного товариства	10	2	2			6	10					10
Контрольна робота	5					5	5					5
Разом за розділом 2	58	10	10			38	60	2	2			56
Усього годин	90	16	16			58	90	6	4			80

Конспект лекцій

ЗМІСТ

Тема 1 Предмет курсу «Корпоративне управління». Моделі корпоративного управління	3
Тема 2. Сутність та правовий статус акціонерного товариства	29
Тема 3. Права та обов'язки акціонерів. Дивіденди акціонерного товариства.	32
Тема 4. Загальні збори акціонерного товариства.	37
Тема 5. Наглядова рада акціонерного товариства.	52
Тема 6. Виконавчий орган акціонерного товариства.	59
Тема 7. Посадові особи органів акціонерного товариства.	62
Тема 8. Зберігання документів акціонерного товариства. Інформація про товариство.	63
Тема 9. Виділ та припинення акціонерного товариства.	65

Тема 1 Предмет курсу «Корпоративне управління». Моделі корпоративного управління

1. Сутність корпоративного управління
2. Еволюція корпоративних відносин
3. Місце корпоративного управління в системі зального менеджменту
4. Структурні елементи корпоративного управління
5. Моделі корпоративного управління

1. Сутність корпоративного управління

Корпоративне управління є складною системою економічних відносин і зобов'язане своєю появою формуванню повноцінної теорії корпоративного менеджменту в 80-і рр. ХХ століття. У цей час дефініція широко використовується як у науковій літературі, так і в практичній діяльності компаній.

Корпоративне управління ґрунтується на таких поняттях, як корпорація, корпоративна власність і корпоративні права.

Корпорація в буквальному перекладі із середньовічнолатинської «corporation» означає об'єднання, співтовариство.

У Тлумачному словнику живої мови великоросійської мови В.І. Даля корпорація розглядається як община, суспільство, братерство, товариство, стан, спілка людей одного звання, ремесла.

Енциклопедичний словник Ф.А. Брокгауза й І.А. Ефрона визначає, що корпорація - загальна назва для багатьох видів союзів, що мають внутрішню організацію, яка об'єднує членів союзу в одне ціле, котрі є суб'єктом прав і обов'язків, юридичною особою.

У Словнику іноземних слів виділено два підходи до розуміння сутності даного поняття: 1) суспільство, союз, група осіб, що об'єднується спільністю професійних або станових інтересів; 2) у ряді країн, наприклад, США, Канада, широко використовується форма акціонерного товариства.

У сучасному економічному словнику Б.А. Райзберга наводиться таке трактування терміна: корпорація – сукупність осіб, котрі об'єдналися для досягнення спільних цілей, здійснення самостійної діяльності й утворюють самостійний суб'єкт права – юридичну особу. Найчастіше корпорації організовуються у формі акціонерного товариства.

Корпоративна власність – це власність, що належить особі або групі осіб.

Корпоративні права – це права, які отримує особа або група осіб від володіння власністю, включає право на участь в управлінні й одержання дивідендів. У теперішній час у світі налічується велика кількість власників корпоративних прав - акціонерів. Наприклад, у США власниками акцій є значна частина громадян (більш ніж 25 млн. осіб), у цілому понад 50 млн. американців володіють цінними паперами корпорацій, банків, муніципальних і державних органів. Акціями у Швеції володіє кожен другий громадянин, у США і Англії – кожен п'ятий, у Японії утримувачем акцій виступає кожен сьомий.

Ключовою рисою корпоративного управління є відокремлення процесів володіння власністю від управління нею. У наслідок цього досягаються високі результати, зростає ефективність, створюються сприятливі умови для стійкого довгострокового розвитку корпорації.

Усесвітньовідома консалтингова компанія McKinsey щорічно проводить опитування найбільших міжнародних інвесторів з метою з'ясування, яким чином якість корпоративного управління в компаніях впливає на ухвалення інвестиційних рішень. У ході даних опитувань встановлено:

- 1) 3 / 4 інвесторів упевнені, що якість корпоративного управління має таке ж важливе значення, що впливає на зростання ринкової вартості компанії, як і її фінансово-господарські показники. В Україні більше половини інвесторів поставила якість корпоративного управління на перше місце порівняно з фінансовими результатами;
- 2) понад 80% інвесторів згодні платити за акції компаній, у яких корпоративне управління здійснюється ефективно, більше, ніж за акції компаній із «корпоративними проблемами», навіть в тому разі, якщо ці компанії мають схожі показники прибутку й обсягів продажів

За результатами дослідження 188 компаній, у 6 країнах з ринками, що розвиваються, вченими встановлено взаємозв'язок між ринковою вартістю акцій і рівнем корпоративного управління: у компаніях з вищим рівнем корпоративного управління співвідношення ринкової і номінальної вартості акцій вище, ніж у компаній, у яких корпоративне управління знаходиться на низькому рівні.

У вітчизняній практиці корпоративне управління часто називають управлінням корпоративними правами. На думку авторів, ці два поняття ідентичні за своєю суттю, проте, ґрунтуючись на дослідженнях зарубіжної наукової літератури, поняття «Корпоративне управління» є загальноприйнятим.

На сьогоднішній день можна виділити ряд підходів до визначення сутності корпоративного управління (табл. 1.).

Таблиця 1. Підходи до визначення корпоративного управління

Підходи	Трактування
Правовий	система відносин між органами управління акціонерним товариством, його власниками та зацікавленими особами з питань функціонування компанії
Економічний	процес управління, спрямований на ефективне та раціональне використання ресурсів, націлений на отримання прибутку
Соціальний	управління компанією як суспільним інститутом, якому суспільство надає ресурси для того, щоб воно забезпечило задоволення потреб соціуму
Психологічний	управління, що породжує корпоративну культуру, тобто комплекс загальних традицій, установок, принципів поведінки
Галузь знань	наука про управління, що досліджує досвід та особливості управління акціонерними товариствами
Із позиції компанії	забезпечення виживання компанії та її безперервного розвитку
Із позиції акціонера	політика та практична діяльність наглядової ради компанії, що сприяє захисту прав акціонерів – її власників
Із позиції великого інституційного інвестора	управління, яке сприяє тому, щоб вкладення не були пов'язані зі значними ризиками та забезпечували довгострокові гарантії збереження та збільшення вкладеного капіталу
Із позиції фінансової системи	визначено інституційні угоди, що забезпечують трансформацію збережень в інвестиції та розподіляють ресурси серед альтернативних користувачів у індустріальному секторі

Слід зазначити, що у зв'язку з можливістю розгляду корпоративного управління з точки зору різних підходів на сьогоднішній день не існує його єдиного визначення як у західній, так і у вітчизняній науковій літературі.

Нижче наведено трактування даного терміна, сформульовані провідними зарубіжними й українськими вченими, а також організаціями, що займаються проблематикою корпоративного управління.

У спеціальному документі, схваленому Організацією економічного співробітництва і розвитку, визначення корпоративного управління сформульовано так: «корпоративне управління - комплекс стосунків між правлінням компанії, її радою директорів, акціонерами й іншими зацікавленими особами, воно також визначає механізми, за допомогою яких формулюються цілі компанії, визначаються засоби їх досягнення і контролю над її діяльністю».

Відповідно до визначення Світового банку, корпоративне управління об'єднує в собі норми законодавства, нормативні положення і практику господарювання в приватному секторі, що дозволяє товариствам залучати фінансові і кадрові ресурси, ефективно здійснювати господарську діяльність і, таким чином, продовжувати функціонування, нагромаджуючи довгострокову економічну вартість підвищенням вартості акцій і дотримуючи при цьому інтереси акціонерів і суспільства в цілому. Характерними рисами ефективного корпоративного управління є: прозорість (розкриття) відповідної фінансової інформації та інформації про діяльність товариства, а також здійснення контролю за діяльністю правління; усебічний захист прав і прерогатив акціонерів; незалежність наглядової ради у визначенні стратегії суспільства, затвердженні бізнес-планів і найважливіших господарських рішень, наймі членів правління, моніторингу його діяльності і звільненні членів правління у разі потреби.

Фахівець в галузі російського корпоративного управління Кочетигова Ю.В., директор служби рейтингів корпоративного управління Standard & Poors, розглядає корпоративне управління як управління, яке спонукає менеджмент ефективно використовувати ресурси компанії і водночас обмежує ініціативу менеджменту щодо використання засобів.

Заступник генерального директора російської компанії «Технології корпоративного управління» Дубовицька О.О. вважає, що корпоративне управління, в першу чергу, покликане забезпечити захист економічних інтересів нових і старих акціонерів, а також менеджменту компанії.

Мазур І.І., Шапіро В.Д., Ольдерогге Н.Г., автори книги «Корпоративний менеджмент: Довідник для професіоналів» визначають корпоративне управління як професійно здійснюване керівництво діяльністю корпорації (компанії) в ринкових умовах, спрямоване на досягнення цілей діяльності й одержання прибутку шляхом раціонального використання ресурсів.

Деякі українські вчені сформулювали свої визначення даного поняття. Так, д.е.н., професор Академії митної служби України Вакульчик О.М. вважає, що корпоративне управління – це сукупність дій менеджерів і власників акціонерного капіталу, які діють у межах чинного законодавства та забезпечують процес залучення фінансових і трудових ресурсів і їх

ефективного використання з метою задоволення інтересів усіх учасників корпоративного управління відповідним розподілом створеної вартості.

Д.е.н., професор Донецького державного університету управління Поважний О.С. вважає, що корпоративне управління є сукупністю процесів регулювання інтересів груп-учасників об'єднання й управління корпорацією як організацією (виробничою системою), що, у свою чергу, передбачає управління її основними ресурсами, до яких належать виробництво, матеріально-технічні ресурси, фінанси, персонал і НДДКР.

Згідно з точкою зору Грідчини М.В., к.е.н., професора Міжрегіональної академії управління персоналом, корпоративне управління – це напрям діяльності менеджерів на забезпечення інтересів власників – акціонерів.

На думку Євтушевського В.А., д.е.н., професора Київського національного університету імені Тараса Шевченка, корпоративне управління є процесами регулювання власником руху його корпоративних прав з метою одержання прибутку, управління корпоративним підприємством, відшкодування витрат шляхом отримання частини майна при його ліквідації, а також можливі спекулятивні операції з корпоративними правами.

У наведених трактуваннях корпоративне управління розглядається або як система взаємодій між учасниками корпоративних відносин, або як специфічний процес управління, спрямований на одержання прибутку, або як сублімація цих двох підходів.

На сьогоднішній день сформовано дві основні концепції корпоративного управління. Одна з них виходить з вузького трактування сутності корпоративного управління, яке пов'язане з установами балансу інтересів різних груп зацікавлених осіб (акціонерів, у тому числі великих, власників привілейованих акцій, державних органів). У цьому разі під предметом корпоративного управління розуміється система відносин між органами управління і посадовими особами емітентів, власниками цінних паперів таких емітентів (акціонерами, власниками облігацій та інших цінних паперів), а також іншими зацікавленими особами, так або інакше залученими в управління емітентом як юридичною особою. У межах даної концепції основними суб'єктами корпоративного управління виступають менеджмент компанії, найняті робітники, великі акціонери, міноритарні акціонери, що мають незначне число акцій, власники інших цінних паперів компанії, її кредитори, органи державної влади тощо.

Друга концепція пропонує ширший спектр чинників, що обумовлюють ефективність функціонування корпорацій: зовнішніх і внутрішніх, прямих і непрямих, економічних, соціальних, правових, організаційних. Крім того, вона враховує безліч юридичних положень, що регулюють відносини сучасних корпорацій. Виходячи з цього, предметом корпоративного управління виступає система управлінських відносин між господарюючими суб'єктами, що взаємодіють, щодо субординації і гармонізації їх інтересів, забезпечення синергії як їх спільної діяльності, так і їх взаємин із зовнішніми

контрагентами в досягненні поставлених цілей. Таке розширене трактування більшою мірою розкриває сутність управління великими інтегрованими корпоративними об'єднаннями, що включають безліч організацій, які координуються з єдиного (керуючого) центру - компанії, що управляє. У даній концепції до суб'єктів корпоративного управління, окрім розглянутих вище, відносять дочірні компанії, їх менеджмент, персонал, акціонерів, споживачів продукції тощо.

Найбільш складні проблеми корпоративного управління в забезпеченні синергії пов'язані з опрацюванням алгоритмів спільної поведінки на ринках, із забезпеченням механізму підпорядкування приватних інтересів учасників загальній стратегії, забезпеченням раціонального співвідношення централізації і децентралізації в ухваленні управлінських рішень. Зарубіжний досвід і практика російських корпорацій показують, що це надзвичайно складне завдання, що вимагає справжнього професіоналізму вищої ланки менеджменту.

У найбільш загальному вигляді предметом корпоративного управління є організаційно-управлінські відносини щодо формування і використання акціонерного капіталу, а також ефективної організації і координації дій учасників корпоративних взаємин.

Основними суб'єктами корпоративного управління виступають:

- 1) емітент - юридична особа, котра випускає (емітує) від свого імені цінні папери і зобов'язалася виконувати зобов'язання, що впливають із умов їх випуску. Слід пам'ятати, що не всі цінні папери, що емітуються, несуть в собі корпоративні права. Відповідно до Закону України «Про цінні папери і фондовий ринок» в Україні мають право випускатися пайові, боргові, іпотечні, приватизаційні, похідні і товаророзпорядчі цінні папери. Серед них лише пайові цінні папери у формі акцій засвідчують участь їх власника в статутному капіталі акціонерного товариства, надають йому право на участь в управлінні емітентом і одержання частини прибутку у вигляді дивідендів.
- 2) власники корпоративних прав – фізичні і юридичні особи, держава.
- 3) фінансові посередники, котрі виконують посередницькі функції між емітентом та інвестором (-рами).
- 4) менеджмент і персонал корпорацій, які беруть участь у їх функціонуванні й управлінні, впливають на процеси, що відбуваються в них.
- 5) державні і недержавні органи, що здійснюють пряме або опосередковане регулювання руху корпоративних прав і діяльності їх емітентів.

У зв'язку з тим, що емітентами в Україні можуть бути лише акціонерні товариства, вони виступають головним об'єктом корпоративного управління. Згідно із Законом України «Про акціонерні товариства», акціонерним товариством є господарське товариство, статутний капітал якого поділений на певну кількість акцій однакової номінальної вартості, корпоративні права якого підтверджуються акціями.

2. Еволюція корпоративних відносин

Виникнення корпоративного управління викликане еволюцією світової економіки. Воно стало відповіддю на нові вимоги до форм і принципів організації бізнесу.

Корпоративне управління розвивалося в ході видозміни підприємницьких об'єднань. Тому для вивчення історичного розвитку корпоративного управління необхідно розглянути зміст поняття «підприємницьке об'єднання».

Підприємницькі об'єднання – це об'єднання осіб або майна, створені для здійснення господарської діяльності, тобто виробництва товарів або послуг не для особистого вжитку, а для реалізації їх іншим особам.

Історія світової економіки свідчить про різноманіття форм (які існували й існують) підприємницьких об'єднань. Для визначення відмінностей між підприємницькими об'єднаннями необхідно виділити відмітні ознаки, за якими їх можна класифікувати. Так, учені Я.І. Функ і В.В. Хвалеї запропонували наступну систему ознак:

1. Наявність єдиної мети (спільного інтересу).
2. Майно. У підприємницьких об'єднаннях майно в тій чи іншій мірі відособлене від учасників об'єднання.
3. Відповідальність учасників об'єднань. У міру розвитку підприємницьких об'єднань спільна відповідальність учасників об'єднань переходить у відповідальність об'єднань за своїми зобов'язаннями.
4. Справи учасників об'єднань. У міру еволюції розвитку підприємницьких об'єднань загальні справи його учасників переходять в особисті справи об'єднання, що відрізняються від справ учасників.
5. Управління. Якщо в простих формах підприємницьких об'єднань учасники самі управляють підприємницьким об'єднанням, то у вищих формах об'єднання управління передається окремій категорії керівників.
6. Залежність управління підприємницькими об'єднаннями від волі її членів. У простих формах об'єднання це виражалось лише в необхідності узгодження волі учасників з волею інших учасників. У вищих же формах об'єднання – це реалізація управлінських рішень через самостійну організацію об'єднання, чия воля не схожа з волею учасників об'єднання.

Первинною і найпростішою формою підприємницького об'єднання виступали прості товариства. Учасники такого товариства мали спільну мету, відособлене і спільне майно, несли спільний ризик. Проте угоди укладав кожен з учасників індивідуально під свою відповідальність. Просте товариство ще називали прихованим, оскільки для третіх осіб це об'єднання не діяло.

Така форма товариства характеризувалася сильним особистим впливом окремих учасників, тому таке об'єднання не можна розглядати як щось відособлене від його учасників і воно не ставало самостійним суб'єктом. Таким чином, при виникненні підприємницьких об'єднань вони не несли в собі рис корпоративного управління.

Проте вже в наступній формі – в повному товаристві можна спостерігати, як підприємницькі об'єднання відділяються від особи його власників, але все ж не настільки, аби визнати за товариством право самостійного суб'єкта. У повному товаристві завжди створюється спільне майно, яке відособлене від іншого майна учасників товариства. Управління об'єднанням здійснюється або всіма учасниками об'єднання, або тими, яким це доручено. Зобов'язання щодо майна товариств і відповідальність за угодами також спільні. Таким чином, на відміну від простого товариства повне товариство не мало як ознак фактичного об'єднання всередині (між учасниками), так і юридичного об'єднання зовні (для третіх осіб).

Прийнято вважати, що перші товариства виникли в Давній Греції у VIII – VI ст. до н.е. Їх поява була пов'язана з процесом колонізації середземноморського побережжя, крахом общини і формуванням грецької полісної системи. Поліс (грец. polis) – місто – держава, форма соціально-економічної і політичної організації суспільства і держави. Поліси склали повноправні громадяни (члени суспільства), кожен з яких мав право на земельну власність і політичні права. Потім форма товариства стала використовуватися при створенні підприємницьких об'єднань у VI – V ст. до н.е. в Давньому Римі (так звані римські товариства, або «societies»).

Наступною формою розвитку підприємницьких об'єднань стало командитне товариство (або товариство на вірі). У цій формі товариства представлено дві групи учасників: перша група – аналогічно учасникам повного товариства, друга група учасників відособлена від підприємницької діяльності товариства, тобто не бере участь безпосередньо в управлінні, несе лише обмежену розміром свого вкладу в товариство відповідальність, що дозволяє говорити про виникнення елементу корпоративного управління як обмежену відповідальність власників. Таким чином, командитні товариства можна розглядати як крок на шляху подальшого відособлення підприємницьких об'єднань від осіб, які їх створюють, і виникнення замість об'єднання осіб нової особи, а також як початкову форму при переході від особистого підприємницького об'єднання до майнового (капіталістичного). Перші згадки про командитні товариства відносять до 976 р. у Венеції. Проте широкого розповсюдження товариство набуло лише в XII столітті. У Італії їх називали каменди, у Венеції – колеганції. Ця форма дозволяла в ті часи різним соціальним групам брати участь у морській торгівлі, отримуючи від неї свою частку прибутку, не розділяючи небезпек і труднощів подорожей. Одночасно каменди виникли й у Франції, Іспанії і на Арабському Сході. Перше законодавче регулювання каменди зустрічається у французькому Ордонансі про торгівлю 1673 р., а як самостійний господарський суб'єкт

командитні товариства з'являються в торгівельному кодексі Франції. Як видно з історії розвитку підприємницьких об'єднань, відбувалось їх поступове знеособлення, тобто вплив окремих членів підприємницького об'єднання на його діяльність зменшувався. І на певному етапі розвитку світової економіки виникла необхідність створення підприємницьких об'єднань не як групи осіб, а як нового самостійного суб'єкта права, при якому об'єднання були б відособлені як від складу учасників, так і їх волі. Це дозволило б не припиняти діяльності товариства у зв'язку з виходом або смертю учасників, як того вимагало законодавство, й ухвалювати рішення не одноголосно, як було до теперішнього часу, а більшістю голосів. Таке підприємницьке об'єднання повинне було мати певну організацію для того, щоб не змішувати волю об'єднання з волею його учасників (хоча воля об'єднання формувалася на основі волі учасників). Виникла потреба була визначена введенням у практику правової конструкції «юридична особа». Сутність її полягала в переході від вищих форм загальної участі до первинних форм особистої участі, тобто замість об'єднання осіб виникає нова особа, створена об'єднанням осіб.

У зв'язку з формуванням нових форм підприємницьких об'єднань, їх учасники встановлювали перші норми корпоративного права, які носили характер звичаїв:

- ✓ участь у корпорації лише фізичних осіб;
- ✓ утворення капіталу корпорації шляхом внесення її учасниками внесків;
- ✓ загальна участь у витратах, внесення додаткових грошових сум;
- ✓ розподіл отриманого прибутку між учасниками корпорації;
- ✓ можливість відчуження своєї частки (паю);
- ✓ вирішення питань більшістю;
- ✓ поява перших органів управління (загальних зборів, виконавчого органу).

Первинні форми корпорацій стали виникати в період первинного нагромадження капіталу. Однією з перших акціонерних компаній можна вважати Голландську Ост-індську компанію, засновану в 1602 р. Вона виникла з ініціативи держави злиттям торгівельних товариств Голландських провінцій з метою торгівлі з Ост-індією. Компанія засновувалася строком на 21 рік з правом виходу з неї після закінчення 10 років з моменту утворення. Згідно з засновницькими документами, в компанії не було передбачено ні щорічних зборів акціонерів, ні щорічного розподілу прибутку. Лише після закінчення 10 років кожен учасник міг бути присутнім при заслуховуванні звіту. Акціонери компанії мали лише майнові права, оскільки державне втручання в справи компанії робило особисту участь акціонерів зайвою. Основною перевагою компанії порівняно з іншими була обмежена відповідальність учасників за зобов'язаннями компанії. Економічним підґрунтям функціонування Голландської Ост-індської компанії було монополне право торгівлі з Індією, потім і з Китаєм і Японією. Унаслідок цього Компанія була високо прибутковою, незважаючи на погане управління

і заплутану фінансову звітність. За таким же принципом створювалися й інші компанії: у Голландії (Вест-Індська компанія), в Англії (Англійська Ост-індська компанія, компанії для освоєння Північної Америки). У Франції (Канадська, Сенегальська, Вест-Індська), у Пруссії й у Німеччині (Азіатська торгівельна Компанія, Африканська компанія Бранденбурзька), також у Швеції, Данії та ін.

На думку деяких дослідників, колоніальні компанії були акціонерними компаніями лише за назвою. Перші акціонерні товариства були створені в Англії наприкінці XVII століття. Першим став Англійський банк, що виник в 1684 р. з ініціативи держави, зацікавленої в кредиті. Весь капітал корпорації (1,2 млн. фунта стерлінгів, причому кожен акціонер не міг мати акцій на суму більше 20 тис. фунтів стерлінгів) передавався в кредит державі під 8% річних і згодом Англійський банк став єдиним емісійним центром Англії. До 1680 року в Англії було засновано 49 компаній, частки в яких іменувалися «акціями». Із 1680 по 1719 рр. виникли ще 40 компаній, з 1719 по 1720 рр. – 190. Як показав час, супутником таких компаній стала спекуляція акціями, виникнення і розорення учасників, обман акціонерів. Для усунення цих негативних явищ вводиться заборона на продаж акцій, державний контроль за їх обігом. Так, наприклад, був ухвалений спеціальний закон англійського уряду «про мильні бульбашки» 1720 р., що діяв понад 100 років.

Сплеск створення акціонерних товариств у США припадає на якийсь час після закінчення війни за незалежність. Упродовж останніх 10 років XVIII століття було засновано 259 різних корпорацій, їх сукупний акціонерний капітал у 1803 р. обчислювався в 48,4 млн. дол., причому лише 8 із них були промисловими, 29 – банківськими, решта – торгівельні. Розвиток машинної індустрії, залізничного транспорту і виробництва суден у Західній Європі з початку XIX століття відбувався також у формі акціонерних товариств. Приблизно у 20-х роках XIX століття акціонерне товариство стало основною формою підприємницьких об'єднань США й Англії. Усе XIX століття характеризувалося розквітом залізничних акціонерних товариств (Манчестер-Ліверпульська залізниця та ін.).

Розвиток капіталістичних відносин супроводився інтенсивною появою корпорацій. Найбільшого розповсюдження вони набули в США. Так, наприклад, компанія «Standard Oil», заснована в 1870 р. братами Рокфеллерами, стала першою сучасною великою корпорацією. Її монополістична діяльність привела до необхідності розробки й прийняття антитрестового закону в США. Таким чином, переваги корпоративної форми власності стимулювали процес її поширення, оскільки вона дозволяла залучати великий капітал на необмежений термін, скорочувала підприємницький ризик, забезпечувала стабільну діяльність. У цей період розвивається спеціальне законодавство про акціонерні компанії. Приймаються акти про компанії, розробляються статuti про діяльність, реєстрацію й інші важливі параметри.

На початок ХХ століття сформувалися основні організаційно-правові форми корпорацій - акціонерне товариство, товариство з обмеженою відповідальністю, повне і командитне товариства.

3 Місце корпоративного управління в системі загального менеджменту

Корпоративне управління не відірване від загального менеджменту, воно є одним з його базових елементів і визначає, в першу чергу узгодження відносин власників і менеджерів. Корпоративне управління виділилося на певному історичному етапі соціально-економічного розвитку, коли відбулося відділення функцій управління від власності і коли почали виникати організаційні форми ведення господарства, які отримали назву акціонерних товариств, або корпорацій.

На сьогодні не існує жорсткого розмежування предмету вивчення загального менеджменту і предмету корпоративного управління. З точки зору стратегії корпоративне управління націлене на забезпечення стійкого розвитку корпорацій шляхом формування найбільш ефективної організаційної структури. Ця структура ґрунтується на оптимальному співвідношенні компетенції і відповідальності учасників корпоративного управління.

Корпоративне управління розглядає здійснення господарських операцій працівниками й управління менеджерами, виходячи з найбільшої ефективності діяльності корпорації не лише з точки зору менеджменту організації, але і її власників. Але не завжди інтереси власників і корпорації збігаються. Тому корпоративне управління в системі загального менеджменту направлене на досягнення оптимального узгодження інтересів суб'єктів корпоративних відносин – власників, менеджерів, працівників, товариства.

І хоча управління корпорацією має ряд відмітних особливостей, як і всяка форма господарювання, у процесі свого розвитку і функціонування вона стикається з тими ж проблемами, що й організації інших форм власності. Це стосується передусім формулювання стратегії, визначення цілей і завдань діяльності корпорації, планування і прогнозування поточної і майбутньої діяльності організації, питань контролю і моніторингу діяльності корпорації, мотивації праці її персоналу тощо. Усе перелічене вище відноситься до функцій корпоративного управління. Для виконання цих функцій необхідне використання ряду методів управління.

Найбільш поширеними методами управління будь-якою організацією незалежно від її форми власності є організаційно-адміністративні, економічні та соціально-психологічні (табл. 2).

Таблиця 2. Методи управління акціонерним товариством

Методи управління	Складові	Характеристика
-------------------	----------	----------------

Економічні (орієнтовані на групові та індивідуальні економічні інтереси людей)	Методи прямого економічного впливу	<ul style="list-style-type: none"> - організаційно-виробниче планування; - цільові комплексні програми; - бізнес-планування; - комерційний розрахунок; - система внутрішніх економічних регуляторів. -
	Методи непрямого економічного регулювання	<ul style="list-style-type: none"> - загальнодержавні (галузеві) комплексні цільові програми; - система загальнодержавних, місцевих і внутрішніх економічних регуляторів господарської діяльності. -
Організаційно-розпорядчі (ґрунтуються на таких індивідуальних і групових властивостях людей, як почуття обов'язку, відповідальність, дисципліна)	Організаційно-стабілізуючі методи	<ul style="list-style-type: none"> - регламентування; - нормування; - інструктування. -
	Розпорядчі методи	<ul style="list-style-type: none"> - директиви; - постанови; - накази; - розпорядження; - вказівки; - резолюції. -
Соціально-психологічні	Система засобів і важелів впливу на соціально-психологічний клімат у колективі, на трудову та соціальну активність працівників. Вони спрямовані на гармонізацію соціальних відносин у колективі шляхом задоволення соціальних потреб працівників – розвитку особистості, соціального захисту й таке інше.	

До основних принципів корпоративного управління відносять:

1. Принцип цілісного підходу до організації й управління корпоративним суб'єктом господарювання.

Цілісність розуміється як сукупність компонентів, взаємодія яких породжує нові якості, не властиві її складникам. Сутність цього формулювання полягає в тому, що системоутворюючі елементи при інтеграції їх в систему втрачають деякі властивості, але одночасно виникають нові системні якості. Цілісний характер виступає як «ідеальна схема», яка спричиняє функціональну доцільність частин. Досягнення цілей здійснюється на основі управління. Із сказаного витікає, що формування корпоративних суб'єктів господарювання має відбуватися на основі строгих обмежень і можливостей утворити цілісну систему з таким розрахунком, аби кожен елемент, що входить в неї, орієнтував свої дії не лише на вирішення своїх внутрішніх завдань, але одночасно і на досягнення загальнокорпоративних цілей.

2. Принцип забезпечення синергетичного ефекту.

Даний принцип базується на системному підході до організації й управління корпоративними суб'єктами господарювання. Етимологічно «синергія» походить від грецького *synergeia*, що означає співдружність, спільні дії. Відповідно до одного з сучасних формулювань, синергія - це сукупність елементів, що створюють організовану систему, в якій потенціал суми елементів, що входять в неї, більший від потенціалу кожного елементу окремо. Під потенціалом загалом, розуміється наявність можливостей (якостей, енергії й інших ресурсів), що дозволяють зробити що-небудь, виконати певну роботу. Потенціал господарської організації характеризується виробничою потужністю, річним комерційним оборотом, обсягом продажів і т.п. У результаті інтеграції з'являється нова якість, яка стає позитивною якістю цілого, тобто внаслідок дії закону синергії виникає синергетичний ефект. Дія закону синергії широко виявляються в живій природі. Вона пояснює, чому біологічні особини багатьох видів тварин групуються в колонії, зграї і табуни. Виявляється, це краще забезпечує виживаність, оскільки стає легше оборонятися, захищати дитинчат, територію і, навпаки, ефективніше вести напад на полюванні. Різноманітні прояви і застосування закону синергії в людському суспільстві. Так, коли чоловік і жінка одружуються, то нова соціальна одиниця, що утворилася, - родина - може досягти набагато більшого, ніж це можуть дати розрізнені зусилля неодруженого і незаміжньої жінки. Виробнича бригада має ті переваги, що в них розвивається «чуття ліктя»: кожен готовий прийти на допомогу товаришеві, а якщо треба, то і підмінити його. Обмеженість інвестиційних ресурсів, які має у своєму розпорядженні приватний підприємець, може бути усунена створенням товариства, де у формі партнерства відбувається концентрація капіталу. Те ж саме можна сказати і про окреме підприємство, що входить в тій або іншій формі в союз із іншими підприємствами.

Таким чином, корпоративне управління – це, перш за все, управління певним набором синергетичних ефектів, що в теорії стратегічного управління називаються «стратегічними відповідностями».

3. Принцип ефективності зв'язків із зовнішнім середовищем.

Будь-яка система є елементом системи вищого порядку й утворює особливу єдність із середовищем. Корпоративний суб'єкт господарювання є відкритою системою, може вижити лише в тому разі, якщо задовольнятиме яку-небудь потребу, що знаходиться поза ним самим. Щоб отримати прибуток і забезпечити конкурентоспроможність, необхідні для виживання, корпоративне формування повинно стежити за середовищем, у якому функціонує і яке значною мірою формує загальну мету організації. Для ефективного корпоративного управління важливо, аби інформація, що надходить, правильно оброблялася й оцінювалася. Для досягнення цих цілей корпоративне управління як процес повинно включати функцію моніторингу, яку виконує спеціалізований орган управління або група фахівців. Предметом моніторингу мають бути тенденції, що складаються, в зовнішньому

середовищі: економічні, ринкові, технологічні, соціальні, політичні. За результатами моніторингу необхідно приймати рішення або існуючими підрозділами корпорації, або спеціально створеними групами фахівців з обов'язковою оцінкою ситуації з точки зору можливих стратегічних і тактичних наслідків.

1.4 Структурні елементи корпоративного управління

Корпоративне управління є складною системою внутрішніх і зовнішніх елементів. До внутрішніх елементів відносяться функції і методи управління, органи управління корпорацією, акціонери, емітенти і корпоративна культура. До зовнішніх елементів, відповідно, норми управління і зацікавлені особи. Детально розглянемо основні складові.

У систему корпоративного управління входять його основні учасники – засновники, акціонери і зацікавлені особи. Перші два поняття (засновники й акціонери) широко використовуються в літературі, проте мають певні відмінності, які необхідно враховувати при їх вивченні. Згідно із Законом України «Про акціонерні товариства» засновниками акціонерного товариства визнаються держава в особі органу, уповноваженого управляти державним майном, територіальна громада в особі органу, уповноваженого управляти комунальним майном, а також фізичні та/або юридичні особи, що прийняли рішення про його заснування. Засновники укладають засновницький договір, в якому визначаються порядок провадження спільної діяльності щодо створення акціонерного товариства, кількість, тип і клас акцій, що підлягають придбанню кожним засновником, номінальна вартість і вартість придбання цих акцій, строк і форма оплати вартості акцій, строк дії договору.

Акціонерами ж товариства визнаються фізичні і юридичні особи, а також держава в особі органу, уповноваженого управляти державним майном, або територіальна громада в особі органу, уповноваженого управляти комунальним майном, які є власниками акцій товариства.

Таким чином, утворюючи акціонерне товариство, його засновники укладають і затверджують статутний договір. Вони завжди є учасниками акціонерного товариства (оскільки підписують договір). Інші особи, які отримали в статутному фонді суспільства частини або паї, але не підписали статутний договір, також виступають учасниками товариства, проте в цьому разі є акціонерами. У публічному акціонерному товаристві акціонерами є всі власники акцій, але не всі акціонери є засновниками. Слід зазначити, що ситуація, пов'язана з приватними акціонерними товариствами, ще складніша, оскільки там усі є засновниками і реалізація акцій ускладнена.

Виходячи з визначення приватних акціонерних товариств, поняття «засновник» тотожне поняттю «акціонер» і навпаки.

Важливу роль у системі корпоративного управління відіграють так звані зацікавлені особи. До них належать споживачі, ділові партнери,

фінансові посередники, потенційні інвестори, персонал корпорації (менеджери і службовці), органи влади, громадські організації тощо. У таблиці 2. представлено відмінності в інтересах основних груп учасників корпоративних відносин.

Таблиця 2 Відмінності в інтересах основних груп учасників корпоративних відносин

Учасники корпоративних відносин	Інтереси учасників
1	2
Акціонери	<p>Можуть отримати лише ту частину прибутку компанії, яка залишається після того, як компанія розрахується за своїми зобов'язаннями, і виплачується у вигляді дивідендів, а також за рахунок продажу акцій у разі високого рівня їх котирувань.</p> <p>Зацікавлені у високих прибутках компанії і високому курсі її акцій, схильні до підтримки рішень, які ведуть до одержання компанією високих прибутків, але й пов'язані з високим ризиком. У розвинених країнах, як правило, диверсифікують свої інвестиції серед декількох компаній. Мають можливість впливати на менеджмент компанії двома шляхами: 1) обмежені можливості – при проведенні загальних зборів. Через обрання того або іншого складу ради директорів (наглядової ради) і схвалення або несхвалення діяльності менеджменту компанії; 2) необмежені можливості – шляхом продажу акцій, що їм належать, впливаючи тим самим на курс акцій, а також створюючи можливість поглинання компанії акціонерами, недружніми менеджменту.</p>
Зацікавлені особи	<p>Менеджери: Отримують основну частину винагороди, як правило, у вигляді гарантованої заробітної платні, тоді як останні форми винагороди відіграють значно меншу роль. Зацікавлені, перш за все, в міцності свого положення. Як правило, схильні до встановлення балансу між ризиком і прибутком. Чисельні спроби прив'язати винагороду менеджерів до дивідендів на акції їх компаній або курсу акцій не змінили вищезгаданої пропорції. Концентрують основні зусилля в компанії, в якій вони працюють. Зацікавлені в стійкості компанії і зниженні небезпеки дії непередбачених обставин. Залежать від акціонерів, представлених радою директорів (наглядовою радою), і зацікавлені в продовженні своїх контрактів на роботу в компанії. Безпосередньо взаємодіють із значною кількістю груп, що виявляють зацікавленість до діяльності компанії (кредитори, фінансові посередники, регіональні і місцеві органи влади, персонал та інші).</p> <p>Кредитори: Одержують прибуток, рівень якого зафіксований в договорі між ними і компанією. Зацікавлені в стійкості компанії і гарантіях повернення наданих коштів. Не схильні підтримувати рішення, що забезпечують високий прибуток, але пов'язану з високими ризиками.</p> <p>Персонал компанії: Перш за все, зацікавлені в стійкості компанії і збереженні своїх робочих місць.</p> <p>Органи влади: Зацікавлені в стійкості компанії, її спроможності сплачувати податки і створювати робочі місця.</p>
	<p>Споживачі: Взаємодіють із компанією лише при придбанні її товарів або одержанні яких-небудь послуг. Зацікавлені в стійкості компанії і високій якості її товарів або послуг.</p>

	Громадські організації: Здійснюють спостереження за розвитком корпоративного сектора і впливають на нього (часто через ЗМІ), дають орієнтири власникам корпоративних прав для забезпечення їх корпоративних прав. Зацікавлені в тому, аби інформація про діяльність компанії надавалася своєчасно і була прозорою.
--	--

Основна причина виникнення проблеми корпоративного управління – розбіжності інтересів учасників корпоративних відносин, викликана відділенням володіння від управління власністю. Такі суперечності слугують джерелом внутрішньофірмових конфліктів, здатних перерости в серйозні кризи. Головним завданням корпоративного управління є створення системи взаємин між власниками, менеджерами і третіми особами, що максимально враховує всі інтереси і забезпечує їх баланс та стійку роботу компанії.

До внутрішніх елементів системи корпоративного управління відносяться органи управління корпорацією. У зарубіжній науковій літературі виділяються дві основні системи управління, які спрощено називаються «німецькою» й «американською». Наявність певної організаційної структури є базою для належності корпоративного управління до тієї або іншої системи. Під «німецькою» системою управління фахівці розуміють трирівневу систему управління корпорацією, яка містить в собі три управлінські структури: загальні збори акціонерів – наглядова рада – виконавча рада. Цій системі властиве чіткий поділ функцій між наглядовою радою, яка здійснює функції спостереження, і виконавчим органом, який керує поточною діяльністю корпорації. Також у даній системі управління чітко розмежований інститут директорів – до складу наглядової ради входять лише незалежні директори, до виконавчого органу – виконавчі директори. «Американська» система управління різноманітна і має істотні відмінності в межах окремих штатів. Це пов'язано з особливостями правового регулювання, оскільки на федеральному рівні діють закони про цінні папери і про обіг цінних паперів, а внутрішня корпоративна діяльність регламентується законодавством штатів. Основною рисою цієї системи є те, що управління здійснює унітарна рада директорів (the board of directors), яка керує всією діяльністю корпорації і відповідає за її загальний стан. До складу цього органу входять як виконавчі директори, так і незалежні, наділені повноваженнями контролю. Як правило, кількість виконавчих директорів у складі наглядової ради не регламентується. Деякі системи корпоративного управління, особливо в країнах, де корпоративне управління ще перебуває на стадіях розвитку і становлення, включають принципи і «німецької» й «американської» управлінських систем.

Останнім елементом, який доцільно включити до складу системи корпоративного управління, є норми управління. До них відносять законодавчі норми корпоративного управління, міжнародні й національні стандарти (принципи) корпоративного управління. Дуже часто в норми управління включають внутрішні корпоративні управлінські документи організації, проте вони формуються насамперед на вимогах законодавства

або практики міжнародних організацій, тому їх необхідно розглядати як один з підпунктів норм управління.

5. Моделі корпоративного управління

У світі переважаючого поширення набули дві управлінські системи корпоративного регулювання, які склалися історично й економічно в тих або інших країнах і характеризують основні підходи до проблем повноважень і відповідно ухвалення рішень і реалізації прав власності. Ці системи отримали назву інсайдерських та аутсайдерських. Аутсайдерські системи характеризуються широкою акціонерною власністю, яка є досить поширеною, і тому вплив на прийняття рішень більшою мірою залежить від менеджерів, уживання різних форм перехоплювання контролю за корпорацією. Аутсайтери – це лише акціонери підприємства. Аутсайдерами можуть бути як юридичні, так і фізичні особи, і держава. Інсайдерські системи управління існують у випадку, коли власність сконцентрована в руках декількох осіб, які володіють великими частинами корпоративного майна. У цьому разі значна частина функцій управління здійснюється ними (юридичними або фізичними особами) і менеджмент здійснюється під їх прямим впливом. Характерним є те, що інсайтери є одночасно акціонерами і менеджерами таких корпорацій. Вважається, що в країнах континентальної Європи і в Японії більш поширена інсайдерська система корпоративного управління, а в США і Великобританії – аутсайдерська. Такий поділ ґрунтується на рівнях концентрації корпоративної власності і вживанні дворівневих або однорівневих систем управління.

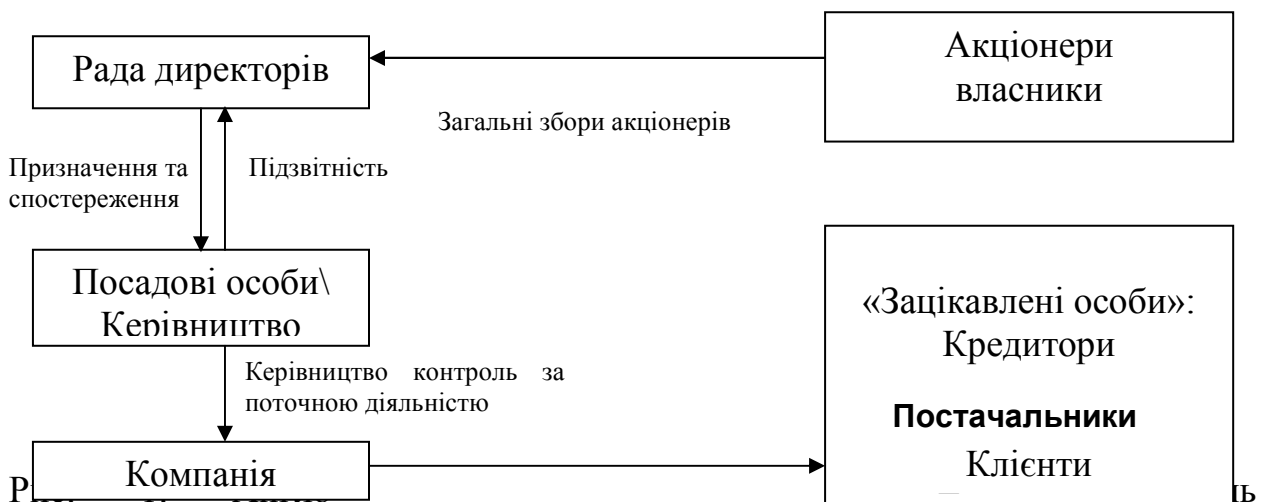
Проте наявність різних систем корпоративного управління не знімає існування однакових проблем: забезпечення інтересів дрібних інвесторів, суперечності між коротко- та довгостроковими інтересами інвесторів, між виконавчими та невиконавчими директорами, між різними групами інвесторів, у тому числі державними та іноземними.

В Україні сформувалась змішана, але з відчутними аутсайдерськими рисами система корпоративного управління. Аутсайдерський характер системи корпоративного управління в Україні пов'язаний із величезною кількістю дрібних власників корпоративних цінних паперів, які намагаються реалізувати свої права. Для України надзвичайно актуальним є створення своєї корпоративної системи регулювання, яка має не копіювати повністю системи інших країн, а відобразити соціально-економічні особливості розвитку нашого суспільства.

Історично першою була визнана і почала активно аналізуватися англо-американська (інколи - американська) модель корпоративного управління. Її ключовими учасниками є керівники, директори, акціонери, державні структури, біржі, громадські організації, консалтингові фірми, що надають

послуги корпораціям і їх акціонерам у питаннях управління і голосування. Основними суб'єктами цієї моделі фактично виступають менеджери, директори й акціонери. Специфіка їх відносин виявляється за допомогою розподілу і володіння управлінськими, контрольними повноваженнями і правами власності в корпорації. Це, перш за все, юридичний розподіл, згідно з яким інвестори (акціонери) не несуть юридичної відповідальності за дії компанії, передають функції щодо управління менеджерам, які виступають їх агентами, і одержують плату за надавані послуги (агентські послуги).

На рис. 1 графічно представлена схема англо-американської моделі корпоративного управління.

корпоративного управління

У структуру акціонерів англо-американської моделі корпоративного управління входять міноритарні акціонери, організації, персонал компанії. При цьому акцент історично зміщується від індивідуальних (переважно дрібних) інвесторів до інституційних (представлених певними організаційними структурами з можливістю значних капітальних вкладень), а персонал як інвестор є перехідною ланкою.

Англо-американська модель характеризується однорівневим органом управління. До складу Ради директорів американської компанії входять як «внутрішні» (інсайдери), так і «зовнішні» (аутсайдери) члени. Інсайдери в корпорації є виконавчими, а аутсайдери – невиконавчими директорами. Традиційно головою ради директорів і головним виконавчим директором є одна особа.

Контроль над менеджментом компанії здійснюється на користь акціонерів шляхом продажу акціонерами акцій або через корпоративний ринок (злиття і поглинання).

Важливою особливістю сучасних американських корпорацій є перехід від класичної індивідуалістичної системи цінностей до комунікативної системи співпраці і згоди між учасниками моделі, навколишнім світом,

акцент зміщується у бік корпоративної соціальної й екологічної відповідальності.

До недоліків цієї моделі можна віднести наступні:

- ❖ керівники ставлять перед компанією короткострокові цілі, аби виправдати очікування інвесторів, які прагнуть великого прибутку;
- ❖ існують тенденції до «поліпшення» фінансової звітності та застосування агресивного підходу до обліку операцій для того, щоб продовжувати орієнтуватися на короткострокові результати, у яких зацікавлені інвестори;
- ❖ реалізація корпоративної стратегії частенько супроводиться ворожим злиттям і поглинаннями, супроводжуваними протидіями. Ця практика пов'язана з високими витратами, які, перш за все, «лягають» на акціонерів компанії.

Німецька (західноєвропейська) модель корпоративного управління – узагальнений термін для опису практики корпоративного управління в більшості країн Західної Європи. Риси цієї моделі характерні для Німеччини, Нідерландів, Скандинавії, Франції, Бельгії. На рис. 2. представлена німецька модель корпоративного управління.

Рис. 2. Німецька модель корпоративного управління

Ключовими учасниками німецької моделі корпоративного управління є банки і корпорації, які дуже часто виступають великими акціонерами.

Дворівневе управління – унікальна риса німецької моделі корпоративного управління. Корпорації управляються наглядовою радою і правлінням. Перший відповідає за стратегію розвитку корпорації, а останній – за тактику (управління компанією щодня).

Правління створюється виключно з представників компанії, а до складу наглядової ради входять представники персоналу й акціонерів (тобто афілійовані аутсайдери).

До недоліків німецької моделі можна віднести:

- низький рівень інформаційної прозорості акціонерних товариств, викликаний інсайдеровською системою корпоративного управління;
- акції корпорації зосереджені в руках значної кількості акціонерів, які є власниками великих часток корпоративного майна, і фактично повністю контролюють діяльність і доходи компанії;
- правам дрібних акціонерів не приділяється відповідної уваги, що часто перешкоджає залученню іноземних інвестицій;
- механізми конкуренції незначні для стримування розвитку компанії.

Японська модель корпоративного управління є багатобічною і базується навколо головного банку і «кейрецу» (keiretsu) (група взаємопов'язаних компаній). Банк надає своїм корпоративним клієнтам кредити і послуги з випуску цінних паперів, ведення розрахункових операцій і надає консалтингові послуги.

Цей банк найчастіше є основним внутрішнім акціонером компанії і, відповідно, може впливати на неї. Незалежні акціонери фактично нездібні впливати на політику корпорації, тому їх кількість незначна.

Відмітною рисою даної моделі є активна участь держави в особі його органів управління в діяльності корпорації й усіляке сприяння вдосконаленню системи корпоративного управління. Із 30-х рр. ХХ ст. японський уряд веде цілеспрямовану економічну політику, направлену на підтримку національних компаній. Вона виражається в офіційному або неофіційному представництві уряду в раді директорів і в наданні допомоги компанії в разі важкого фінансового становища. Рада директорів японської корпорації майже повністю представлена внутрішніми учасниками, тобто виконавчими директорами, керівниками великих відділів і так далі. Окрім цього, до його складу можуть призначати чиновників різних міністерств і відомств, що знаходяться у відставці, які можуть впливати на діяльність компанії, на її виробничу орієнтацію, ринковий сегмент тощо.

На рис.3 представлена японська модель корпоративного управління.

Специфічним елементом японської моделі корпоративного управління є менеджмент, здійснюваний в середині компанії, який полягає в управлінні людьми (мається на увазі не одна людина, а група). Дана модель також орієнтована на соціальну єдність усіх учасників акціонерного товариства – на рівні окремої компанії, взаємопов'язаної групи компаній і товариства в

цілому. Співпраця й ухвалення рішень шляхом досягнення взаємної згоди заохочується і підтримується.

Рис. 3 Японська модель корпоративного управління

Серед недоліків японської моделі можна виділити:

- ❖ тіснота взаємин банківського сектора і промисловості не дозволяє дати належну конкурентну оцінку інвестиційним проектам і, отже, перешкоджає промисловому розвитку;
- ❖ недостатня інформаційна прозорість про діяльність компанії, викликана інсайдерською системою корпоративного управління;
- ❖ у зв'язку з наявністю ряду великих інвесторів, які контролюють діяльність корпорації, недостатньо уваги приділяється правам дрібних акціонерів і їх захисту.

У країнах, що трансформують свою економічну та соціальну сферу відповідно до сучасних умов світового господарювання (Україна, Росія та інші країни Центральної і Східної Європи), поки що не сформувалась стійка модель корпоративного управління, але можна говорити про

своєрідну систему, яка поєднує риси англо-американської та німецько-японської моделей.

У табл. 1 наведена характеристика існуючих прогресивних моделей корпоративного управління та змішаної моделі за низкою критеріїв.

Таблиця 1 Основні характеристики моделей корпоративного управління

Англо-американська модель	Західноєвропейська модель	Японська модель	Змішана модель
1	2	3	4
1. Країни розповсюдження:			
США, Велика Британія, Канада, Австралія, Нова Зеландія	Німеччина, Австрія, Нідерланди, Скандинавія, часткова Бельгія, Франція	Японія	Україна, Росія та інші країни Центральної і Східної Європи
2. Сутнісна характеристика			
<ul style="list-style-type: none"> • Широке представництво індивідуальних і незалежних акціонерів (аутсайдерів). • Велика роль ринку фіктивного капіталу. • Наявність інвестиційних і комерційних банків. • Чітко розроблена законодавча база. 	<ul style="list-style-type: none"> • Ключова роль банків в представництві і контролі на рівні всіх компонентів корпоративного управління і фінансування. • Структура управління на основі контактів банків і корпорацій. 	<ul style="list-style-type: none"> • Акцент на банківський і між-корпоративний контроль і представництво. • Законодавство підтримує «кейрецу» (групи корпорацій зі спільним володінням позиковими коштами і власним капіталом). 	<ul style="list-style-type: none"> • Недостатньо дієва система законодавчого регулювання корпоративного управління. • Малофункціонуючий ринок цінних паперів. • Наявність великої кількості комерційних банків, що відіграють головну роль в запозиченні коштів акціонерними товариствами.
3. Учасники реалізації моделі			
<ul style="list-style-type: none"> • акціонери • керівники • рада директорів • біржі • уряд 	<ul style="list-style-type: none"> • банк • правління • спостережна рада • робітники 	<ul style="list-style-type: none"> • ключовий банк • фінансово-промислова мережа • афілійовані корпоративні акціонери • правління • уряд 	<ul style="list-style-type: none"> • мажоритарні акціонери; • спостережна рада • правління • банки • уряд
4. Структура володіння акціями			

<p>Переважа індивідуальних і інституційних інвесторів (Велика Британія – 65%, США – 60%).</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Перевага банків і корпорацій (як пов'язаних). • Фінансові інститути контролюють понад 60% акцій корпорацій. 	<ul style="list-style-type: none"> • Абсолютна перевага афілійованих банків і корпорацій. • Фінансові інститути контролюють понад 70% акцій корпорацій. • Представництво зовнішніх акціонерів незначне. 	<ul style="list-style-type: none"> • Велика кількість міноритарних інвесторів, які були задіяні в процесі приватизації та корпоратизації. • доля фінансових посередників, що контролюють акції акціонерних товариств, незначна.
1	2	3	4

5. Моніторинг діяльності

<p>Переважно ринковий (за допомогою сигнальних функцій ринку фіктивного капіталу)</p>	<p>Переважно банківський, на постійній основі</p>	<p>Переважно банківський і міжкорпоративний.</p>	<p>Переважно урядовий</p>
---	---	--	---------------------------

6. Форми фінансування

<p>Дистанційне – через ринок цінних паперів. Перевага внутрішніх джерел фінансування.</p>	<p>Орієнтоване на контроль (опосередковане) – на основі контролю за прийняттям інвестиційних рішень. Достатня представленість банківського кредитування серед джерел фінансування.</p>	<p>Орієнтоване на контроль (опосередковане) – на основі контролю за прийняттям інвестиційних рішень. Достатня представленість банківського кредитування серед джерел фінансування.</p>	<p>Орієнтоване на контроль (опосередковане) – на основі контролю за прийняттям інвестиційних рішень. Достатня представленість банківського кредитування серед джерел фінансування.</p>
---	--	--	--

7. Склад ради директорів

<p>Інсайдери – особи, які працюють в корпорації або тісно з нею зв'язані. Аутсайдери – особи, прямо не зв'язані з корпорацією. Кількість – від 13 до 15 осіб.</p>	<p>Двопалатна рада директорів. Спостережна рада призначає і розпускає правління, затверджує рішення керівника. Кількість членів – від 9 до 20 осіб.</p>	<p>Практично цілком складається з внутрішніх учасників. Держава також може призначити свого представника. Кількість – до 50 осіб.</p>	<p>Дворівнева структура управління акціонерним товариством: наглядова рада та правління, що переважно складаються з інсайдерів. Держава може призначити свого представника, якщо володіє певною долею корпоративних прав в акціонерному товаристві. Кількість – від 5 до 15 осіб.</p>
---	---	---	---

8. Законодавча база			
У США закони штату, федеральні закони, комісія з цінних паперів і бірж. У Великій Британії парламентські акти, колегія з цінних паперів і інвестицій	Федеральні й місцеві закони, Федеральне агентство з цінних паперів.	Практично скопійована з американської. Уряд традиційно впливає на діяльність корпорацій через своїх представників.	Законодавчі документи, Кодекси корпоративного управління, Принципи корпоративного управління та міжнародні норми (носять рекомендаційний характер)

1	2	3	4
9. Вимоги до розкриття інформації			
У США кварталний та річний звіт, що включає інформацію про директорів, володіння ними акціонерів, що володіють більш як 5% акцій, відомості про можливі злиття і поглинання. У Великобританії піврічні звіти.	Піврічний звіт із зазначеною структурою капіталу, дані про акціонерів, що володіють більш як 5% акцій корпорації, інформація про можливі злиття і поглинання.	Піврічний звіт, з інформацією про структуру капіталу, членів ради директорів, зарплатня, відомості про передбачувані злиття, зміни в статуті, список 10 найбільших акціонерів корпорації.	Річні звіти з указаною структурою капіталу, членів ради директорів, дані про акціонерів, що володіють більш як 5% акцій корпорації, інформація про можливі злиття і поглинання.

10. Дії, що вимагають схвалення акціонерів			
Обрання директорів, призначення аудиторів, випуск акцій, злиття, поглинання, зміни в Статуті. У США акціонери не мають права голосувати за розміри дивідендів, у Великобританії це питання виноситься на голосування.	Розподіл доходу, ратифікація рішень спостережної ради і правління, вибори спостережної ради	Виплата дивідендів, вибори ради директорів, призначення аудиторів, внесення змін у статут, злиття, поглинання	Розподіл доходу, ратифікація рішень спостережної ради і правління, вибори спостережної ради виплата дивідендів, внесення змін у статут, злиття, поглинання.

11. Взаємини між учасниками			
Акціонери можуть здійснювати своє право голосу поштою або за дорученням. Інституційні інвестори стежать за діяльністю	Більшість акцій німецьких корпорацій – акції на пред'явника. Банки розпоряджаються голосами за їх згодою. Неможливість заочного голосування.	Корпорація зацікавлені в довгострокових і афілійованих акціонерах. Щорічні збори акціонерів носять формальний характер.	Акціонери можуть здійснювати своє право голосу за дорученням. Недостатньо розроблена система заочного голосування. Неврахування інтересів

корпорації (серед них інвестиційні фонди, аудитори).	Особиста присутність на зборах або доручення цього права банку.		міноритарних акціонерів.
--	---	--	--------------------------

Побудова моделі корпоративного управління змішаного типу передбачає облік широкого спектру історичних і культурних особливостей формування й еволюції інституційної структури корпоративного управління, що робить її доречнішою, ніж уживання стандартних економічних концепцій перехідних економік. Слід також враховувати і велику роль держави у формуванні ефективної моделі корпоративного управління, яка включає обов'язкову компліментарність останньої з іншими елементами національної економічної системи, можливу комбінацію в окремій країні елементів альтернативних моделей корпоративного управління.

Найголовнішими чинниками, які впливають на орієнтацію українських акціонерних товариств на ту чи іншу модель корпоративного управління, є:

1. Інвестори відіграють вирішальну роль в реструктуризації компаній, тому їм треба забезпечити ефективний і безпосередній контроль за вкладеними коштами. Для цього необхідне активне пошукання одного із найважливіших інструментів зовнішнього контролю — ринку цінних паперів.
2. Банки неспроможні виступати вагомими акціонерами, а також здійснювати активний контроль корпоративної діяльності за браком управлінського досвіду з питань управління корпоративною власністю, достатнього інвестиційного капіталу, досвіду оцінки кредитів і практики контролю за позичальниками.
3. Законодавча база країн з перехідною економікою тільки формується, і повільні темпи реформ значною мірою обумовлені відсутністю або недосконалістю законів та нормативних підзаконних актів стосовно управління акціонерними товариствами, функціонування фондового ринку, взаємодії і вирішення конфліктів між усіма зацікавленими сторонами в корпоративних відносинах. Необхідно ще здійснити реформування системи державного регулювання відносин власності, правову, банківську, судову системи.
4. У постсоціалістичних країнах існує недовіра до акціонерної форми власності і пов'язана з цим неможливість залучення коштів вітчизняних та іноземних інвесторів для розвитку фінансово-господарської діяльності акціонерних товариств, що призводить до невдач у їх діяльності, конфлікту інтересів усіх учасників корпоративних відносин та погіршує економічну ситуацію в цілому.
5. Переважна більшість акціонерних товариств знаходиться у надзвичайно доладному фінансово-економічному становищі, оскільки приватизаційним процесам не передувала реструктуризація підприємств (виробнича, фінансова, кадрова та маркетингова).

Тема 2. Сутність та правовий статус акціонерного товариства

1. Правовий статус акціонерного товариства.
2. Типи акціонерних товариств.
3. Порядок відчуження акцій акціонерного товариства.

1. Правовий статус акціонерного товариства.

Акціонерне товариство - господарське товариство, статутний капітал якого поділено на визначену кількість часток однакової номінальної вартості, корпоративні права за якими посвідчуються акціями.

Акціонерне товариство не відповідає за зобов'язаннями акціонерів. До товариства та його органів не можуть застосовуватися будь-які санкції, що обмежують їх права, у разі вчинення акціонерами протиправних дій.

Акціонери не відповідають за зобов'язаннями товариства і несуть ризик збитків, пов'язаних з діяльністю товариства, тільки в межах належних їм акцій. До акціонерів не можуть застосовуватися будь-які санкції, що обмежують їх права, у разі вчинення протиправних дій товариством або іншими акціонерами.

Акціонери, які не повністю оплатили акції, у випадках, визначених статутом товариства, відповідають за зобов'язаннями товариства у межах неоплаченої частини вартості належних їм акцій.

Акціонерне товариство може бути створене шляхом заснування або злиття, поділу, виділу чи перетворення підприємницького (підприємницьких) товариства, державного (державних), комунального (комунальних) та інших підприємств у акціонерне товариство.

Товариство створюється без обмеження строку діяльності, якщо інше не встановлено його статутом.

Товариство вважається створеним і набуває прав юридичної особи з дати його державної реєстрації в установленому законодавством порядку.

Повне найменування акціонерного товариства українською мовою повинне містити назву його типу (публічне чи приватне) і організаційно-правової форми (акціонерне товариство).

Товариство може мати скорочене найменування українською мовою, повне та скорочене найменування іноземною мовою (мовами).

Акціонерами товариства визнаються фізичні і юридичні особи, а також держава в особі органу, уповноваженого управляти державним майном, або територіальна громада в особі органу, уповноваженого управляти комунальним майном, які є власниками акцій товариства.

Акціонерне товариство не може мати єдиним учасником інше підприємницьке товариство, учасником якого є одна особа. Акціонерне товариство не може мати у своєму складі лише акціонерів - юридичних осіб, єдиним учасником яких є одна й та ж особа.

Будь-які обов'язки акціонерів, що суперечать закону, не можуть визначатися статутом або іншими документами товариства.

2. Типи акціонерних товариств.

Акціонерні товариства за типом поділяються на публічні акціонерні товариства та приватні акціонерні товариства.

Кількісний склад акціонерів приватного акціонерного товариства не може перевищувати 100 акціонерів.

Публічне акціонерне товариство може здійснювати публічне та приватне розміщення акцій.

Приватне акціонерне товариство може здійснювати тільки приватне розміщення акцій. У разі прийняття загальними зборами приватного акціонерного товариства рішення про здійснення публічного розміщення акцій до статуту товариства вносяться відповідні зміни, у тому числі про зміну типу товариства - з приватного на публічне.

Зміна типу товариства з приватного на публічне або з публічного на приватне не є його перетворенням.

Акціонерне товариство може бути створене однією особою чи може складатися з однієї особи у разі придбання одним акціонером усіх акцій товариства. Відомості про це підлягають реєстрації і опублікуванню для загального відома в порядку, встановленому Національною комісією з цінних паперів та фондового ринку.

3. Порядок відчуження акцій акціонерного товариства.

Акціонери публічного акціонерного товариства можуть відчужувати належні їм акції без згоди інших акціонерів товариства.

Статутом приватного акціонерного товариства може бути передбачено переважне право його акціонерів на придбання акцій цього товариства, що пропонуються їх власником до відчуження третій особі. У разі якщо статутом приватного акціонерного товариства передбачено переважне право його акціонерів на купівлю акцій, що пропонуються їх власником до продажу третій особі, таке переважне право реалізовується відповідно до частин третьої - шостої цієї статті. Порядок реалізації переважного права акціонерів на придбання акцій приватного акціонерного товариства, що пропонуються їх власником до відчуження (крім продажу) третій особі, встановлюється статутом такого товариства.

Акціонери приватного акціонерного товариства мають переважне право на придбання акцій, що продаються іншими акціонерами цього товариства, за ціною та на умовах, запропонованих акціонером третій особі, пропорційно кількості акцій, що належать кожному з них. Переважне право акціонерів на придбання акцій, що продаються іншими акціонерами цього товариства, діє протягом двох місяців з дня отримання товариством

повідомлення акціонера про намір продати акції, якщо коротший строк не передбачено статутом товариства.

Строк переважного права, передбачений статутом товариства, не може бути меншим ніж 20 днів з дня отримання товариством відповідного повідомлення. Строк переважного права припиняється у разі, якщо до його спливу від усіх акціонерів товариства отримані письмові заяви про використання або про відмову від використання переважного права на купівлю акцій.

Акціонер приватного акціонерного товариства, який має намір продати свої акції третій особі, зобов'язаний письмово повідомити про це решту акціонерів товариства із зазначенням ціни та інших умов продажу акцій. Повідомлення акціонерів товариства здійснюється через товариство. Після отримання письмового повідомлення від акціонера, який має намір продати свої акції третій особі, товариство зобов'язане протягом двох робочих днів направити копії повідомлення всім іншим акціонерам товариства. Якщо інше не передбачено статутом товариства, повідомлення акціонерів товариства здійснюється за рахунок акціонера, який має намір продати свої акції.

Якщо акціонери приватного акціонерного товариства не скористаються переважним правом на придбання всіх акцій, що пропонуються для продажу, протягом строку, встановленого цим Законом або статутом акціонерного товариства, акції можуть бути продані третій особі за ціною та на умовах, що повідомлені акціонерам товариства.

У разі порушення зазначеного у цій статті переважного права на придбання акцій будь-який акціонер товариства має право протягом трьох місяців з дня, коли він дізнався або повинен був дізнатися про таке порушення, вимагати в судовому порядку переведення на нього прав та обов'язків покупця акцій.

Уступка зазначеного переважного права іншим особам не допускається.

Зазначене переважне право акціонерів приватного товариства не поширюється на випадки переходу права власності на цінні папери цього товариства в результаті їх спадкування чи правонаступництва.

У разі виникнення права звернення стягнення на акції приватного акціонерного товариства у зв'язку з їх заставою відчуження таких акцій здійснюється з дотриманням переважного права акціонерів на придбання цих акцій.

Переважне право акціонерного товариства на придбання акцій власної емісії, що пропонуються їх власником до відчуження третім особам, не допускається.

Тема 3. Права та обов'язки акціонерів. Дивіденди акціонерного товариства.

1. Права акціонерів - власників простих акцій.
2. Права акціонерів - власників привілейованих акцій.
3. Обов'язки акціонерів.
4. Порядок виплати дивідендів.

1. Права акціонерів - власників простих акцій.

Кожною простою акцією акціонерного товариства її власнику - акціонеру надається однакова сукупність прав, включаючи права на:

- 1) участь в управлінні акціонерним товариством;
- 2) отримання дивідендів;
- 3) отримання у разі ліквідації товариства частини його майна або вартості частини майна товариства;
- 4) отримання інформації про господарську діяльність акціонерного товариства.

Одна проста акція товариства надає акціонеру один голос для вирішення кожного питання на загальних зборах, крім випадків проведення кумулятивного голосування.

Акціонери - власники простих акцій товариства можуть мати й інші права, передбачені актами законодавства та статутом акціонерного товариства.

2. Права акціонерів - власників привілейованих акцій.

Кожною привілейованою акцією одного класу її власнику - акціонеру надається однакова сукупність прав.

У статуті акціонерного товариства визначається обсяг прав, які надаються акціонеру - власнику кожного класу привілейованих акцій, у тому числі визначаються:

- 1) розмір і черговість виплати дивідендів;
- 2) ліквідаційна вартість і черговість виплат у разі ліквідації товариства;
- 3) випадки та умови конвертації привілейованих акцій цього класу у привілейовані акції іншого класу, прості акції або інші цінні папери;
- 4) порядок отримання інформації.

Акціонерне товариство виплачує дивіденди за привілейованими акціями, крім випадків, передбачених Законом, в установленому статутом розмірі.

Акціонери - власники привілейованих акцій товариства мають право голосу тільки у випадках, передбачених частиною п'ятою цієї статті та статутом акціонерного товариства.

Одна привілейована акція товариства надає акціонеру один голос для вирішення кожного питання. Статутом акціонерного товариства може

передбачатися спеціальний порядок підрахунку голосів - разом чи окремо від голосів за простими та/або іншими класами привілейованих акцій.

Акціонери - власники привілейованих акцій певного класу мають право голосу під час вирішення загальними зборами акціонерного товариства таких питань:

1) припинення товариства, що передбачає конвертацію привілейованих акцій цього класу у привілейовані акції іншого класу, прості акції або інші цінні папери;

2) внесення змін до статуту товариства, що передбачають обмеження прав акціонерів - власників цього класу привілейованих акцій;

3) внесення змін до статуту товариства, що передбачають розміщення нового класу привілейованих акцій, власники яких матимуть перевагу щодо черговості отримання дивідендів чи виплат у разі ліквідації товариства, або збільшення обсягу прав акціонерів - власників розміщених класів привілейованих акцій, які мають перевагу щодо черговості отримання дивідендів чи виплат у разі ліквідації товариства.

Статутом приватного товариства акціонеру - власнику привілейованих акцій може бути надано право голосу також з інших питань.

Рішення загальних зборів акціонерного товариства, що приймається за участю акціонерів - власників привілейованих акцій, які відповідно до частини п'ятої цієї статті мають право голосу, вважається прийнятим, якщо за нього віддано більш як три чверті голосів акціонерів - власників привілейованих акцій, які брали участь у голосуванні з цього питання, якщо статутом товариства з кількістю акціонерів 25 осіб і менше не встановлюється вимога стосовно більшої кількості голосів акціонерів - власників привілейованих акцій, необхідної для прийняття рішення.

Під час голосування акціонерів - власників кількох класів привілейованих акцій відповідно до частини п'ятої цієї статті голоси за такими акціями підраховуються разом, якщо інше не передбачено статутом товариства.

У разі зміни типу акціонерного товариства з приватного на публічне надання прав, не передбачених цим Законом для акціонерів - власників привілейованих акцій публічного товариства, припиняється.

Переважним правом акціонерів визнається:

- право акціонера - власника простих акцій придбавати розміщувати товариством прості акції пропорційно частці належних йому простих акцій у загальній кількості простих акцій;
- право акціонера - власника привілейованих акцій придбавати розміщувати товариством привілейовані акції цього або іншого класу, якщо акції такого класу надають їх власникам перевагу щодо черговості отримання дивідендів чи виплат у разі ліквідації товариства, пропорційно частці належних акціонеру привілейованих акцій певного класу у загальній кількості привілейованих акцій цього класу.

Переважне право надається акціонеру - власнику простих акцій у процесі приватного розміщення обов'язково, в порядку, встановленому законодавством.

Переважне право надається акціонеру - власнику привілейованих акцій у процесі приватного розміщення товариством привілейованих акцій, якщо це передбачено статутом акціонерного товариства.

Не пізніше ніж за 30 днів до початку розміщення акцій з наданням акціонерам переважного права товариство письмово повідомляє кожного акціонера, який має таке право, про можливість його реалізації та публікує повідомлення про це в офіційному друкованому органі.

Повідомлення має містити дані про загальну кількість розміщуваних товариством акцій, ціну розміщення, правила визначення кількості цінних паперів, на придбання яких акціонер має переважне право, строк і порядок реалізації зазначеного права. У разі розміщення привілейованих акцій повідомлення має містити інформацію про права, які надаються власникам зазначених цінних паперів.

Акціонер, який має намір реалізувати своє переважне право, подає акціонерному товариству в установлений строк письмову заяву про придбання акцій та перераховує на відповідний рахунок кошти в сумі, яка дорівнює вартості цінних паперів, що ним придбаваються. У заяві акціонера повинно бути зазначено його ім'я (найменування), місце проживання (місцезнаходження), кількість цінних паперів, що ним придбаваються. Заява та перераховані кошти приймаються товариством не пізніше дня, що передуює дню початку розміщення цінних паперів. Товариство видає акціонеру письмове зобов'язання про продаж відповідної кількості цінних паперів.

У разі порушення акціонерним товариством порядку реалізації акціонерами переважного права Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку може прийняти рішення про визнання емісії недобросовісною та зупинення розміщення акцій цього випуску.

3. Обов'язки акціонерів.

Акціонери зобов'язані:

– дотримуватися статуту, інших внутрішніх документів акціонерного товариства;

– виконувати рішення загальних зборів, інших органів товариства;

– виконувати свої зобов'язання перед товариством, у тому числі пов'язані з майновою участю;

– оплачувати акції у розмірі, в порядку та засобами, що передбачені статутом акціонерного товариства;

– не розголошувати комерційну таємницю та конфіденційну інформацію про діяльність товариства.

Статутом товариства може бути передбачена можливість укладення договору між акціонерами, за яким на акціонерів покладаються додаткові

обов'язки, у тому числі обов'язок участі у загальних зборах, і передбачається відповідальність за його недотримання.

Акціонери можуть також мати інші обов'язки, встановлені цим та іншими законами.

4. Порядок виплати дивідендів.

Дивіденд - частина чистого прибутку акціонерного товариства, що виплачується акціонеру з розрахунку на одну належну йому акцію певного типу та/або класу. За акціями одного типу та класу нараховується однаковий розмір дивідендів.

Товариство виплачує дивіденди виключно грошовими коштами.

Дивіденди виплачуються на акції, звіт про результати розміщення яких зареєстровано у встановленому законодавством порядку.

Виплата дивідендів за простими акціями здійснюється з чистого прибутку звітного року та/або нерозподіленого прибутку на підставі рішення загальних зборів акціонерного товариства у строк, що не перевищує шість місяців з дня прийняття загальними зборами рішення про виплату дивідендів.

Виплата дивідендів за привілейованими акціями здійснюється з чистого прибутку звітного року та/або нерозподіленого прибутку відповідно до статуту акціонерного товариства у строк, що не перевищує шість місяців після закінчення звітного року.

У разі відсутності або недостатності чистого прибутку звітного року та/або нерозподіленого прибутку минулих років виплата дивідендів за привілейованими акціями здійснюється за рахунок резервного капіталу товариства або спеціального фонду для виплати дивідендів за привілейованими акціями.

Рішення про виплату дивідендів та їх розмір за простими акціями приймається загальними зборами акціонерного товариства.

Розмір дивідендів за привілейованими акціями всіх класів визначається у статуті акціонерного товариства.

Для кожної виплати дивідендів наглядова рада акціонерного товариства встановлює дату складення переліку осіб, які мають право на отримання дивідендів, порядок та строк їх виплати. Дата складення переліку осіб, які мають право на отримання дивідендів за простими акціями, не може передувати даті прийняття рішення загальними зборами про виплату дивідендів. Перелік осіб, які мають право на отримання дивідендів за привілейованими акціями, має бути складений протягом одного місяця після закінчення звітного року.

Перелік осіб, які мають право на отримання дивідендів, складається в порядку, встановленому законодавством про депозитарну систему України.

Товариство в порядку, встановленому статутом, повідомляє осіб, які мають право на отримання дивідендів, про дату, розмір, порядок та строк їх виплати. Протягом 10 днів з дня прийняття рішення про виплату дивідендів

за простими акціями публічне акціонерне товариство повідомляє про дату, розмір, порядок та строк виплати дивідендів за простими акціями фондової біржі (біржі), у біржовому реєстрі якої (яких) перебуває таке товариство.

У разі відчуження акціонером належних йому акцій після дати складення переліку осіб, які мають право на отримання дивідендів, але раніше дати виплати дивідендів, право на отримання дивідендів залишається в особи, зазначеної у такому переліку.

Для виплати дивідендів товариство в порядку, встановленому законодавством про депозитарну систему України, перераховує дивіденди Центральному депозитарію цінних паперів на рахунок, відкритий у Розрахунковому центрі з обслуговування договорів на фінансових ринках для зарахування на рахунки депозитарних установ та депозитаріїв-кореспондентів для їх подальшого переказу депозитарними установами на рахунки депонентів або сплати депонентам іншим способом, передбаченим договором, а також для їх подальшого переказу депозитаріями-кореспондентами особам, які мають права на отримання доходів та інших виплат відповідно до законодавства іншої країни.

Акціонерне товариство не має права приймати рішення про виплату дивідендів та здійснювати виплату дивідендів за простими акціями у разі, якщо:

- 1) звіт про результати розміщення акцій не зареєстровано у встановленому законодавством порядку;
- 2) власний капітал товариства менший, ніж сума його статутного капіталу, резервного капіталу та розміру перевищення ліквідаційної вартості привілейованих акцій над їх номінальною вартістю.

Акціонерне товариство не має права здійснювати виплату дивідендів за простими акціями у разі, якщо:

- 1) товариство має зобов'язання про викуп акцій відповідно до статті 68 цього Закону;
- 2) поточні дивіденди за привілейованими акціями не виплачено повністю.

Акціонерне товариство не має права приймати рішення про виплату дивідендів та здійснювати виплату дивідендів за привілейованими акціями у разі, якщо:

- 1) звіт про результати розміщення акцій не зареєстровано у встановленому законодавством порядку.

Товариство не має права здійснювати виплату дивідендів за привілейованими акціями певного класу до виплати поточних дивідендів за привілейованими акціями, власники яких мають перевагу щодо черговості отримання дивідендів.

Тема 4. Загальні збори акціонерного товариства.

1. Компетенція загальних зборів.

2. Право на участь у загальних зборах.
3. Повідомлення про проведення загальних зборів.
4. Порядок денний загальних зборів.
5. Пропозиції до порядку денного загальних зборів.
6. Представництво акціонерів.
7. Порядок проведення загальних зборів.
8. Кворум загальних зборів.
9. Порядок прийняття рішень загальними зборами.
10. Спосіб голосування.
11. Лічильна комісія.
12. Позачергові загальні збори.

1. Компетенція загальних зборів.

Загальні збори є вищим органом акціонерного товариства.

Акціонерне товариство зобов'язане щороку скликати загальні збори (річні загальні збори).

Річні загальні збори товариства проводяться не пізніше 30 квітня наступного за звітним року.

До порядку денного річних загальних зборів обов'язково вносяться питання, передбачені пунктами 11, 12 і 24.

Не рідше ніж раз на три роки до порядку денного загальних зборів обов'язково вносяться питання, передбачені пунктами 17 та 18.

Усі інші загальні збори, крім річних, вважаються позачерговими.

Загальні збори проводяться за рахунок коштів акціонерного товариства. У разі якщо позачергові загальні збори проводяться з ініціативи акціонера (акціонерів), цей акціонер (акціонери) оплачує (оплачують) витрати на організацію, підготовку та проведення таких загальних зборів.

Загальні збори можуть вирішувати будь-які питання діяльності акціонерного товариства.

До виключної компетенції загальних зборів належить:

- 1) визначення основних напрямів діяльності акціонерного товариства;
- 2) внесення змін до статуту товариства;
- 3) прийняття рішення про анулювання викуплених акцій;
- 4) прийняття рішення про зміну типу товариства;
- 5) прийняття рішення про розміщення акцій;
- 6) прийняття рішення про збільшення статутного капіталу товариства;
- 7) прийняття рішення про зменшення статутного капіталу товариства;
- 8) прийняття рішення про дроблення або консолідацію акцій;
- 9) затвердження положень про загальні збори, наглядову раду, виконавчий орган та ревізійну комісію (ревізора) товариства, а також внесення змін до них;
- 10) затвердження інших внутрішніх документів товариства, якщо це передбачено статутом товариства;

- 11) затвердження річного звіту товариства;
- 12) розподіл прибутку і збитків товариства з урахуванням вимог, передбачених законом;
- 13) прийняття рішення про викуп товариством розміщених ним акцій, крім випадків обов'язкового викупу акцій, визначених статтею 68 цього Закону;
- 14) прийняття рішення про форму існування акцій;
- 15) затвердження розміру річних дивідендів з урахуванням вимог, передбачених законом;
- 16) прийняття рішень з питань порядку проведення загальних зборів;
- 17) обрання членів наглядової ради, затвердження умов цивільно-правових договорів, трудових договорів (контрактів), що укладатимуться з ними, встановлення розміру їх винагороди, обрання особи, яка уповноважується на підписання договорів (контрактів) з членами наглядової ради;
- 18) прийняття рішення про припинення повноважень членів наглядової ради, за винятком випадків, встановлених цим Законом;
- 19) обрання членів ревізійної комісії (ревізора), прийняття рішення про дострокове припинення їх повноважень;
- 20) затвердження висновків ревізійної комісії (ревізора);
- 21) обрання членів лічильної комісії, прийняття рішення про припинення їх повноважень;
- 22) прийняття рішення про вчинення значного правочину, якщо ринкова вартість майна, робіт або послуг, що є предметом такого правочину, перевищує 25 відсотків вартості активів за даними останньої річної фінансової звітності товариства;
- 23) прийняття рішення про виділ та припинення товариства, крім випадку, передбаченого частиною четвертою статті 84 цього Закону, про ліквідацію товариства, обрання ліквідаційної комісії, затвердження порядку та строків ліквідації, порядку розподілу між акціонерами майна, що залишається після задоволення вимог кредиторів, і затвердження ліквідаційного балансу;
- 24) прийняття рішення за наслідками розгляду звіту наглядової ради, звіту виконавчого органу, звіту ревізійної комісії (ревізора);
- 25) затвердження принципів (кодексу) корпоративного управління товариства;
- 26) обрання комісії з припинення акціонерного товариства;
- 27) вирішення інших питань, що належать до виключної компетенції загальних зборів згідно із статутом товариства.

Повноваження з вирішення питань, що належать до виключної компетенції загальних зборів, не можуть бути передані іншим органам товариства.

2. Право на участь у загальних зборах.

У загальних зборах акціонерного товариства можуть брати участь особи, включені до переліку акціонерів, які мають право на таку участь, або їх представники. На загальних зборах за запрошенням особи, яка скликає загальні збори, також можуть бути присутні представник аудитора товариства та посадові особи товариства незалежно від володіння ними акціями цього товариства, представник органу, який відповідно до статуту представляє права та інтереси трудового колективу.

Перелік акціонерів, які мають право на участь у загальних зборах, складається станом на 24 годину за три робочих дні до дня проведення таких зборів у порядку, встановленому законодавством про депозитарну систему України.

На вимогу акціонера товариство або особа, яка веде облік права власності на акції товариства, зобов'язані надати інформацію про включення його до переліку акціонерів, які мають право на участь у загальних зборах.

Вносити зміни до переліку акціонерів, які мають право на участь у загальних зборах акціонерного товариства, після його складення заборонено.

Обмеження права акціонера на участь у загальних зборах встановлюється законом.

3. Повідомлення про проведення загальних зборів.

Письмове повідомлення про проведення загальних зборів акціонерного товариства та їх порядок денний надсилається кожному акціонеру, зазначеному в переліку акціонерів, складеному в порядку, встановленому законодавством про депозитарну систему України, на дату, визначену наглядовою радою, а в разі скликання позачергових загальних зборів на вимогу акціонерів у випадках, передбачених частиною шостою статті 47 цього Закону, - акціонерами, які цього вимагають. Встановлена дата не може передувати дню прийняття рішення про проведення загальних зборів і не може бути встановленою раніше, ніж за 60 днів до дати проведення загальних зборів.

Письмове повідомлення про проведення загальних зборів та їх порядок денний надсилається акціонерам персонально (з урахуванням частини другої цієї статті) особою, яка скликає загальні збори, у спосіб, передбачений статутом акціонерного товариства, у строк не пізніше ніж за 30 днів до дати їх проведення. Повідомлення розсилає особа, яка скликає загальні збори, або особа, яка веде облік прав власності на акції товариства у разі скликання загальних зборів акціонерами.

Товариство не пізніше ніж за 30 днів до дати проведення загальних зборів публікує в офіційному друкованому органі повідомлення про проведення загальних зборів. Публічне акціонерне товариство додатково надсилає повідомлення про проведення загальних зборів та їх порядок денний фондовій біржі, на якій це товариство пройшло процедуру лістингу, а також не пізніше ніж за 30 днів до дати проведення загальних зборів розміщує на

власній веб-сторінці в мережі Інтернет інформацію, передбачену частиною третьою цієї статті.

Повідомлення про проведення загальних зборів акціонерного товариства має містити такі дані:

- 1) повне найменування та місцезнаходження товариства;
- 2) дата, час та місце (із зазначенням номера кімнати, офісу або залу, куди мають прибути акціонери) проведення загальних зборів;
- 3) час початку і закінчення реєстрації акціонерів для участі у загальних зборах;
- 4) дата складення переліку акціонерів, які мають право на участь у загальних зборах;
- 5) перелік питань, що виносяться на голосування;
- 6) порядок ознайомлення акціонерів з матеріалами, з якими вони можуть ознайомитися під час підготовки до загальних зборів.

Загальні збори акціонерів проводяться на території України, в межах населеного пункту за місцезнаходженням товариства, крім випадків, коли на день скликання загальних зборів 100 відсотками акцій товариства володіють іноземці, особи без громадянства, іноземні юридичні особи, а також міжнародні організації.

Від дати надіслання повідомлення про проведення загальних зборів до дати проведення загальних зборів акціонерне товариство повинно надати акціонерам можливість ознайомитися з документами, необхідними для прийняття рішень з питань порядку денного, за місцезнаходженням товариства у робочі дні, робочий час та в доступному місці, а в день проведення загальних зборів - також у місці їх проведення. У повідомленні про проведення загальних зборів вказуються конкретно визначене місце для ознайомлення (номер кімнати, офісу тощо) та посадова особа товариства, відповідальна за порядок ознайомлення акціонерів з документами.

У разі якщо порядок денний загальних зборів передбачає голосування з питань, визначених статтею 68 цього Закону, акціонерне товариство повинно надати акціонерам можливість ознайомитися з проектом договору про викуп товариством акцій відповідно до порядку, передбаченого статтею 69 цього Закону. Умови такого договору (крім кількості і загальної вартості акцій) повинні бути єдиними для всіх акціонерів.

Статутом акціонерного товариства з кількістю акціонерів - власників простих акцій понад 100 осіб може бути передбачений інший порядок надання акціонерам документів, з якими вони можуть ознайомитися під час підготовки до загальних зборів. Такі документи можуть надаватися в електронній формі або в інший спосіб, передбачений статутом.

Після надіслання акціонерам повідомлення про проведення загальних зборів акціонерне товариство не має права вносити зміни до документів, наданих акціонерам або з якими вони мали можливість ознайомитися, крім змін до зазначених документів у зв'язку із змінами в порядку денному чи у зв'язку з виправленням помилок. У такому разі зміни вносяться не пізніше

ніж за 10 днів до дати проведення загальних зборів, а щодо кандидатів до складу органів товариства - не пізніше ніж за чотири дні до дати проведення загальних зборів.

4. Порядок денний загальних зборів.

Порядок денний загальних зборів акціонерного товариства попередньо затверджується наглядовою радою товариства, а в разі скликання позачергових загальних зборів на вимогу акціонерів у випадках, передбачених частиною шостою статті 47 цього Закону, - акціонерами, які цього вимагають.

Акціонер до проведення зборів за запитом має можливість в порядку, визначеному статтею 36 цього Закону, ознайомитися з проектом (проектами) рішення з питань порядку денного.

5. Пропозиції до порядку денного загальних зборів.

Кожний акціонер має право внести пропозиції щодо питань, включених до порядку денного загальних зборів акціонерного товариства, а також щодо нових кандидатів до складу органів товариства, кількість яких не може перевищувати кількісного складу кожного з органів. Пропозиції вносяться не пізніше ніж за 20 днів до дати проведення загальних зборів, а щодо кандидатів до складу органів товариства - не пізніше ніж за сім днів до дати проведення загальних зборів.

Пропозиція до порядку денного загальних зборів акціонерного товариства подається в письмовій формі із зазначенням прізвища (найменування) акціонера, який її вносить, кількості, типу та/або класу належних йому акцій, змісту пропозиції до питання та/або проекту рішення, а також кількості, типу та/або класу акцій, що належать кандидату, який пропонується цим акціонером до складу органів товариства.

Наглядова рада акціонерного товариства, а в разі скликання позачергових загальних зборів такого товариства на вимогу акціонерів у випадках, передбачених частиною шостою статті 47 цього Закону, - акціонери, які цього вимагають, приймають рішення про включення пропозицій до порядку денного не пізніше ніж за 15 днів до дати проведення загальних зборів, а щодо кандидатів до складу органів товариства - не пізніше ніж за чотири дні до дати проведення загальних зборів.

Пропозиції акціонерів (акціонера), які сукупно є власниками 5 або більше відсотків простих акцій, підлягають обов'язковому включенню до порядку денного загальних зборів. У такому разі рішення наглядової ради про включення питання до порядку денного не вимагається, а пропозиція вважається включеною до порядку денного, якщо вона подана з дотриманням вимог цієї статті.

Зміни до порядку денного загальних зборів вносяться лише шляхом включення нових питань та проектів рішень із запропонованих питань. Товариство не має права вносити зміни до запропонованих акціонерами питань або проектів рішень.

Рішення про відмову у включенні до порядку денного загальних зборів акціонерного товариства пропозиції акціонерів (акціонера), які сукупно є власниками 5 або більше відсотків простих акцій, може бути прийнято тільки у разі:

- недотримання акціонерами строку, встановленого частиною першою цієї статті;
- неповноти даних, передбачених частиною другою цієї статті.

Мотивоване рішення про відмову у включенні пропозиції до порядку денного загальних зборів акціонерного товариства надсилається наглядовою радою акціонеру протягом трьох днів з моменту його прийняття.

Акціонерне товариство не пізніше ніж за 10 днів до дати проведення загальних зборів повинно повідомити акціонерів, згідно із статутом, про зміни у порядку денному.

Публічне акціонерне товариство також надсилає повідомлення про зміни у порядку денному загальних зборів фондовій біржі (біржам), на яких це товариство пройшло процедуру лістингу, а також не пізніше ніж за 10 днів до дати проведення загальних зборів розміщує на власній веб-сторінці в мережі Інтернет відповідну інформацію про зміни у порядку денному загальних зборів.

Оскарження акціонером рішення товариства про відмову у включенні його пропозицій до порядку денного до суду не зупиняє проведення загальних зборів. Суд за результатами розгляду справи може постановити рішення про зобов'язання товариства провести загальні збори з питання, у включенні якого до порядку денного було безпідставно відмовлено акціонеру.

6. Представництво акціонерів.

Представником акціонера на загальних зборах акціонерного товариства може бути фізична особа або уповноважена особа юридичної особи, а також уповноважена особа держави чи територіальної громади.

Посадові особи органів товариства та їх афілійовані особи не можуть бути представниками інших акціонерів товариства на загальних зборах.

Представником акціонера - фізичної чи юридичної особи на загальних зборах акціонерного товариства може бути інша фізична особа або уповноважена особа юридичної особи, а представником акціонера - держави чи територіальної громади - уповноважена особа органу, що здійснює управління державним чи комунальним майном.

Акціонер має право призначити свого представника постійно або на певний строк. Акціонер має право у будь-який момент замінити свого

представника, повідомивши про це виконавчий орган акціонерного товариства.

Довіреність на право участі та голосування на загальних зборах може посвідчуватися реєстратором, депозитарієм, зберігачем, нотаріусом та іншими посадовими особами, які вчиняють нотаріальні дії, чи в іншому передбаченому законодавством порядку.

Довіреність на право участі та голосування на загальних зборах акціонерного товариства може містити завдання щодо голосування, тобто перелік питань порядку денного загальних зборів із зазначенням того, як і за яке (проти якого) рішення потрібно проголосувати. Під час голосування на загальних зборах представник повинен голосувати саме так, як передбачено завданням щодо голосування. Якщо довіреність не містить завдання щодо голосування, представник вирішує всі питання щодо голосування на загальних зборах акціонерів на свій розсуд.

Акціонер має право видати довіреність на право участі та голосування на загальних зборах декільком своїм представникам.

Акціонер має право у будь-який час відкликати чи замінити свого представника на загальних зборах акціонерного товариства.

Надання довіреності на право участі та голосування на загальних зборах не виключає право участі на цих загальних зборах акціонера, який видав довіреність, замість свого представника.

7. Порядок проведення загальних зборів.

Порядок проведення загальних зборів акціонерного товариства встановлюється цим Законом, статутом товариства та рішенням загальних зборів.

Загальні збори акціонерного товариства не можуть розпочатися раніше, ніж зазначено у повідомленні про проведення загальних зборів.

Реєстрація акціонерів (їх представників) проводиться на підставі переліку акціонерів, які мають право на участь у загальних зборах, складеного в порядку, передбаченому законодавством про депозитарну систему України, із зазначенням кількості голосів кожного акціонера. Реєстрацію акціонерів (їх представників) проводить реєстраційна комісія, яка призначається наглядовою радою, а в разі скликання позачергових загальних зборів на вимогу акціонерів у випадках, передбачених частиною шостою статті 47 цього Закону, - акціонерами, які цього вимагають.

Реєстраційна комісія має право відмовити в реєстрації акціонеру (його представнику) лише у разі відсутності в акціонера (його представника) документів, які ідентифікують особу акціонера (його представника), а у разі участі представника акціонера - також документів, що підтверджують повноваження представника на участь у загальних зборах акціонерів товариства.

Перелік акціонерів, які зареєструвалися для участі у загальних зборах, підписує голова реєстраційної комісії, який обирається простою більшістю голосів її членів до початку проведення реєстрації. Акціонер, який не зареєструвався, не має права брати участь у загальних зборах.

Повноваження реєстраційної комісії за договором можуть передаватися реєстратору, зберігачу або депозитарію. У такому разі головою реєстраційної комісії є представник реєстратора, зберігача або депозитарія.

Перелік акціонерів, які зареєструвалися для участі у загальних зборах, додається до протоколу загальних зборів.

Мотивоване рішення реєстраційної комісії про відмову в реєстрації акціонера чи його представника для участі у загальних зборах, підписане головою реєстраційної комісії, додається до протоколу загальних зборів та видається особі, якій відмовлено в реєстрації.

До закінчення строку, відведеного на реєстрацію учасників зборів, акціонер має право замінити свого представника, повідомивши про це реєстраційну комісію та виконавчий орган акціонерного товариства, або взяти участь у загальних зборах особисто.

У разі, якщо для участі в загальних зборах з'явилося декілька представників акціонера, реєструється той представник, довіреність якому видана пізніше.

У разі, якщо акція перебуває у спільній власності декількох осіб, повноваження щодо голосування на загальних зборах здійснюється за їх згодою одним із співвласників або їх загальним представником.

Акціонери (акціонер), які на дату складення переліку акціонерів, які мають право на участь у загальних зборах акціонерного товариства, сукупно є власниками 10 і більше відсотків простих акцій, а також Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку можуть призначати своїх представників для нагляду за реєстрацією акціонерів, проведенням загальних зборів, голосуванням та підбиттям його підсумків. Про призначення таких представників товариство повідомляється письмово до початку реєстрації акціонерів.

Посадові особи акціонерного товариства зобов'язані забезпечити вільний доступ представників акціонерів (акціонера) та/або Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку до нагляду за реєстрацією акціонерів, проведенням загальних зборів, голосуванням та підбиттям його підсумків.

Хід загальних зборів або розгляд окремого питання за рішенням ініціаторів загальних зборів чи самих зборів може фіксуватися технічними засобами, відповідні записи яких додаються до протоколу загальних зборів.

8. Кворум загальних зборів.

Наявність кворуму загальних зборів визначається реєстраційною комісією на момент закінчення реєстрації акціонерів для участі у загальних зборах акціонерного товариства.

Загальні збори акціонерного товариства мають кворум за умови реєстрації для участі у них акціонерів, які сукупно є власниками не менш як 60 відсотків голосуючих акцій.

Для вирішення питання, право голосу з якого надається відповідно до частини п'ятої статті 26 цього Закону власникам привілейованих акцій, або питання, при розгляді якого голоси власників привілейованих акцій товариства підраховуються окремо відповідно до абзацу другого частини четвертої статті 26 цього Закону, загальні збори вважаються такими, що мають кворум з таких питань, за умови реєстрації для участі у загальних зборах також акціонерів, які сукупно є власниками не менш ніж 60 відсотків привілейованих акцій (кожного класу привілейованих акцій), що є голосуючими з цього питання.

9. Порядок прийняття рішень загальними зборами.

Одна голосуюча акція надає акціонеру один голос для вирішення кожного з питань, винесених на голосування на загальних зборах акціонерного товариства, крім проведення кумулятивного голосування.

Право голосу на загальних зборах акціонерного товариства мають акціонери - власники простих акцій товариства, а у випадках, передбачених статтею 26 цього Закону, - також акціонери - власники привілейованих акцій товариства, які володіють акціями на дату складення переліку акціонерів, які мають право на участь у загальних зборах.

Акціонер не може бути позбавлений права голосу, крім випадків, встановлених цим Законом.

Рішення загальних зборів акціонерного товариства з питання, винесеного на голосування, приймається простою більшістю голосів акціонерів, які зареєструвалися для участі у загальних зборах та є власниками голосуючих з цього питання акцій, крім випадків, встановлених цим Законом. Статутом приватного товариства може встановлюватися більша кількість голосів акціонерів, необхідних для прийняття рішень з питань порядку денного, крім питань:

- про дострокове припинення повноважень посадових осіб органів товариства;
- про звернення з позовом до посадових осіб органів товариства стосовно відшкодування збитків, завданих товариству;
- про звернення з позовом у разі недотримання вимог цього Закону при вчиненні значного правочину.

Обрання членів органу товариства здійснюється в порядку кумулятивного голосування у випадках, встановлених цим Законом та/або статутом акціонерного товариства.

При обранні членів органу акціонерного товариства кумулятивним голосуванням голосування проводиться щодо всіх кандидатів одночасно.

Обраними вважаються ті кандидати, які набрали найбільшу кількість голосів акціонерів порівняно з іншими кандидатами.

Члени органу товариства вважаються обраними, а орган товариства вважається сформованим виключно за умови обрання повного кількісного складу органу товариства шляхом кумулятивного голосування.

Рішення загальних зборів з питань, передбачених пунктами 2-7, 23 частини другої статті 33 цього Закону, приймається більш як трьома чвертями голосів акціонерів, які зареєструвалися для участі у загальних зборах та є власниками голосуючих з відповідного питання акцій. Статутом приватного акціонерного товариства можуть бути передбачені інші питання, рішення щодо яких приймаються більш як трьома чвертями голосів акціонерів, які зареєструвалися для участі у загальних зборах та є власниками голосуючих з відповідного питання акцій, крім питань, визначених в абзаці другому частини третьої цієї статті.

Загальні збори не можуть приймати рішення з питань, не включених до порядку денного.

З питання, винесеного на голосування, право голосу для вирішення якого мають акціонери - власники простих та привілейованих акцій, голоси підраховуються разом за всіма голосуючими з цього питання акціями, крім випадків, передбачених статутом товариства та частиною четвертою статті 26 цього Закону.

У ході загальних зборів може бути оголошено перерву до наступного дня. Рішення про оголошення перерви до наступного дня приймається простою більшістю голосів акціонерів, які зареєструвалися для участі в загальних зборах та є власниками акцій, голосуючих принаймні з одного питання, що розглядатиметься наступного дня. Повторна реєстрація акціонерів (їх представників) наступного дня не проводиться.

Кількість голосів акціонерів, які зареєструвалися для участі в загальних зборах, визначається на підставі даних реєстрації першого дня.

Після перерви загальні збори проводяться в тому самому місці, що зазначене в повідомленні про проведення загальних зборів.

Кількість перерв у ході проведення загальних зборів не може перевищувати трьох.

На загальних зборах голосування проводиться з усіх питань порядку денного, винесених на голосування.

10. Спосіб голосування.

Голосування на загальних зборах акціонерного товариства з питань порядку денного може проводитися з використанням бюлетенів для голосування.

У товаристві, що здійснило публічне розміщення акцій, голосування з питань порядку денного загальних зборів проводиться тільки з використанням бюлетенів для голосування.

У товаристві з кількістю акціонерів - власників простих акцій товариства понад 100 осіб голосування з питань порядку денного загальних зборів проводиться тільки з використанням бюлетенів для голосування.

При голосуванні з питань, зазначених у статті 68 цього Закону, використання бюлетенів є обов'язковим.

Бюлетень для голосування (крім кумулятивного голосування) повинен містити:

- 1) повне найменування акціонерного товариства;
- 2) дату і час проведення загальних зборів;
- 3) питання, винесене на голосування, та проект (проекти) рішення з цього питання;
- 4) варіанти голосування за кожний проект рішення (написи "за", "проти", "утримався");
- 5) застереження про те, що бюлетень має бути підписаний акціонером (представником акціонера) і в разі відсутності такого підпису вважається недійсним;
- 6) зазначення кількості голосів, що належать кожному акціонеру.

У разі проведення голосування з питань обрання членів виконавчого органу, наглядової ради або ревізійної комісії (ревізора) товариства бюлетень для голосування повинен містити прізвище, ім'я та по батькові кандидата (кандидатів).

Бюлетень для кумулятивного голосування повинен містити:

- 1) повне найменування акціонерного товариства;
- 2) дату і час проведення загальних зборів;
- 3) перелік кандидатів у члени органу акціонерного товариства із зазначенням інформації про них відповідно до вимог, встановлених Національною комісією з цінних паперів та фондового ринку;
- 4) місце для зазначення акціонером (представником акціонера) кількості голосів, яку він віддає за кожного кандидата;
- 5) застереження про те, що бюлетень має бути підписаний акціонером (представником акціонера) і в разі відсутності такого підпису вважається недійсним;
- 6) зазначення кількості голосів, що належать кожному акціонеру.

Кумулятивне голосування з питання обрання членів органу акціонерного товариства проводиться тільки з використанням бюлетенів для голосування.

Форма і текст бюлетеня для голосування затверджуються наглядовою радою не пізніше ніж за 10 днів до дати проведення загальних зборів, щодо обрання кандидатів до складу органів товариства - не пізніше ніж за чотири дні до дати проведення загальних зборів, а в разі скликання позачергових загальних зборів на вимогу акціонерів у випадках, передбачених частиною шостою статті 47 цього Закону, - акціонерами, які цього вимагають. Акціонери мають право до проведення загальних зборів ознайомитися з формою бюлетеня для голосування в порядку, визначеному статтею 36 цього Закону.

Бюлетень для голосування визнається недійсним у разі, якщо він відрізняється від офіційно виготовленого акціонерним товариством зразка або на ньому відсутній підпис акціонера (представника).

У разі якщо бюлетень для голосування містить кілька питань, винесених на голосування, визнання його недійсним щодо одного питання є підставою для визнання недійсним щодо інших питань.

Бюлетені для голосування, визнані недійсними з підстав, передбачених цією статтею, не враховуються під час підрахунку голосів.

11. Лічильна комісія.

Роз'яснення щодо порядку голосування, підрахунку голосів та інших питань, пов'язаних із забезпеченням проведення голосування на загальних зборах, надає лічильна комісія, яка обирається загальними зборами акціонерів (установчими зборами). Повноваження лічильної комісії за договором можуть передаватися реєстратору, зберігачу або депозитарію. Умови такого договору затверджуються загальними зборами акціонерів.

В акціонерному товаристві з кількістю акціонерів - власників простих акцій понад 100 осіб кількісний склад лічильної комісії не може бути меншим ніж три особи. До складу лічильної комісії не можуть включатися особи, які входять або є кандидатами до складу органів товариства.

За підсумками голосування складається протокол, що підписується всіма членами лічильної комісії акціонерного товариства, які брали участь у підрахунку голосів.

У разі передачі повноважень лічильної комісії реєстратору, зберігачу або депозитарію протокол про підсумки голосування підписує представник реєстратора, зберігача або депозитарія.

У протоколі про підсумки голосування зазначаються:

- 1) дата проведення загальних зборів;
- 2) перелік питань, рішення з яких прийняті загальними зборами;
- 3) рішення і кількість голосів "за", "проти" і "утримався" щодо кожного проекту рішення з кожного питання порядку денного, винесеного на голосування.

Рішення загальних зборів акціонерного товариства вважається прийнятим з моменту складення протоколу про підсумки голосування.

Підсумки голосування оголошуються на загальних зборах, під час яких проводилося голосування. Після закриття загальних зборів підсумки голосування доводяться до відома акціонерів протягом 10 робочих днів у спосіб, визначений статутом акціонерного товариства.

Протокол про підсумки голосування додається до протоколу загальних зборів акціонерного товариства.

Після складення протоколу про підсумки голосування бюлетені для голосування опечатуються лічильною комісією (або особою, якій передано

повноваження лічильної комісії) та зберігаються у товаристві протягом строку його діяльності, але не більше чотирьох років.

Протокол загальних зборів акціонерного товариства складається протягом 10 днів з моменту закриття загальних зборів та підписується головою та секретарем загальних зборів.

До протоколу загальних зборів акціонерного товариства заносяться відомості про:

- 1) дату, час і місце проведення загальних зборів;
- 2) дату складення переліку акціонерів, які мають право на участь у загальних зборах;
- 3) загальну кількість осіб, включених до переліку акціонерів, які мають право на участь у загальних зборах;
- 4) загальну кількість голосів акціонерів - власників голосуючих акцій товариства, які зареєструвалися для участі у загальних зборах (якщо певні акції є голосуючими не з усіх питань порядку денного - зазначається кількість голосуючих акцій з кожного питання);
- 5) кворум загальних зборів (якщо певні акції є голосуючими не з усіх питань порядку денного - зазначається кворум загальних зборів з кожного питання);
- 6) головуючого та секретаря загальних зборів;
- 7) склад лічильної комісії;
- 8) порядок денний загальних зборів;
- 9) основні тези виступів;
- 10) порядок голосування на загальних зборах (відкрите, бюлетенями тощо);
- 11) підсумки голосування із зазначенням результатів голосування з кожного питання порядку денного загальних зборів та рішення, прийняті загальними зборами.

Протокол загальних зборів, підписаний головою та секретарем загальних зборів, підшивається, скріплюється печаткою товариства та підписом голови виконавчого органу товариства (у разі колегіального виконавчого органу) або одноособового виконавчого органу.

12. Позачергові загальні збори.

Позачергові загальні збори акціонерного товариства скликаються наглядовою радою:

- 1) з власної ініціативи;
- 2) на вимогу виконавчого органу - в разі порушення провадження про визнання товариства банкрутом або необхідності вчинення значного правочину;
- 3) на вимогу ревізійної комісії (ревізора);

4) на вимогу акціонерів (акціонера), які на день подання вимоги сукупно є власниками 10 і більше відсотків простих акцій товариства;

5) в інших випадках, встановлених законом або статутом товариства.

Вимога про скликання позачергових загальних зборів подається в письмовій формі виконавчому органу на адресу за місцезнаходженням акціонерного товариства із зазначенням органу або прізвищ (найменувань) акціонерів, які вимагають скликання позачергових загальних зборів, підстав для скликання та порядку денного. У разі скликання позачергових загальних зборів з ініціативи акціонерів вимога повинна також містити інформацію про кількість, тип і клас належних акціонерам акцій та бути підписаною всіма акціонерами, які її подають.

Наглядова рада приймає рішення про скликання позачергових загальних зборів акціонерного товариства або про відмову в такому скликанні протягом 10 днів з моменту отримання вимоги про їх скликання.

Рішення про відмову у скликанні позачергових загальних зборів акціонерного товариства може бути прийнято тільки у разі:

якщо акціонери на дату подання вимоги не є власниками передбаченої абзацом першим частини першої цієї статті кількості простих акцій товариства;

неповноти даних, передбачених абзацом другим частини першої цієї статті.

Рішення наглядової ради про скликання позачергових загальних зборів або мотивоване рішення про відмову у скликанні надається відповідному органу управління товариства або акціонерам, які вимагають їх скликання, не пізніше ніж за три дні з моменту його прийняття.

Наглядова рада не має права вносити зміни до порядку денного загальних зборів, що міститься у вимозі про скликання позачергових загальних зборів, крім включення до порядку денного нових питань або проектів рішень.

Позачергові загальні збори акціонерного товариства мають бути проведені протягом 45 днів з дати отримання товариством вимоги про їх скликання.

Якщо цього вимагають інтереси акціонерного товариства, наглядова рада має право прийняти рішення про скликання позачергових загальних зборів з письмовим повідомленням акціонерів про проведення позачергових загальних зборів та порядок денний відповідно до цього Закону не пізніше ніж за 15 днів до дати їх проведення з позбавленням акціонерів права вносити пропозиції до порядку денного.

У такому разі за відсутності кворуму позачергових загальних зборів повторні загальні збори не проводяться.

Наглядова рада не може прийняти рішення, зазначене в абзаці першому цієї частини, якщо порядок денний позачергових загальних зборів включає питання про обрання членів наглядової ради.

У разі якщо протягом строку, встановленого частиною другою цієї статті, наглядова рада не прийняла рішення про скликання позачергових

загальних зборів акціонерного товариства, такі збори можуть бути скликані акціонерами, які цього вимагають. Рішення наглядової ради про відмову у скликанні позачергових загальних зборів акціонерів може бути оскаржено акціонерами до суду.

Товариство або особа, які ведуть облік прав власності на акції товариства, зобов'язані протягом п'яти робочих днів надати інформацію про перелік власників акцій товариства, а також іншу інформацію, необхідну для організації проведення позачергових загальних зборів акціонерного товариства, за запитом наглядової ради товариства.

У разі скликання загальних зборів акціонерами повідомлення про це та інші матеріали розсилаються всім акціонерам товариства особою, яка веде облік прав власності на акції товариства.

У випадках, передбачених статутом акціонерного товариства з кількістю акціонерів не більше 25 осіб, допускається прийняття рішення методом опитування. У такому разі проект рішення або питання для голосування надсилається акціонерам - власникам голосуючих акцій, які повинні протягом п'яти календарних днів з дати одержання відповідного проекту рішення або питання для голосування у письмовій формі сповістити щодо нього свою думку. Протягом 10 календарних днів з дати одержання повідомлення від останнього акціонера - власника голосуючих акцій всі акціонери - власники голосуючих акцій повинні бути в письмовій формі поінформовані головою зборів про прийняте рішення. Рішення вважається прийнятим, якщо за нього проголосували всі акціонери - власники голосуючих акцій.

До товариства з одним акціонером не застосовуються положення статей 33-48 цього Закону щодо порядку скликання та проведення загальних зборів акціонерного товариства.

Повноваження загальних зборів товариства, передбачені статтею 33 цього Закону та внутрішніми документами товариства, здійснюються акціонером одноосібно.

Рішення акціонера з питань, що належать до компетенції загальних зборів, оформлюється ним письмово (у формі рішення) та засвідчується печаткою товариства або нотаріально. Таке рішення акціонера має статус протоколу загальних зборів акціонерного товариства.

Обрання персонального складу наглядової ради, ревізійної комісії (в разі їх створення) здійснюється без застосування кумулятивного голосування.

У разі, якщо рішення загальних зборів або порядок прийняття такого рішення порушують вимоги цього Закону, інших актів законодавства, статуту чи положення про загальні збори акціонерного товариства, акціонер, права та охоронювані законом інтереси якого порушені таким рішенням, може оскаржити це рішення до суду протягом трьох місяців з дати його прийняття.

Суд має право з урахуванням усіх обставин справи залишити в силі оскаржуване рішення, якщо допущені порушення не порушують законні права акціонера, який оскаржує рішення.

Акціонер може оскаржити рішення загальних зборів з передбачених частиною першою статті 68 цього Закону питань виключно після отримання письмової відмови в реалізації права вимагати здійснення обов'язкового викупу товариством належних йому голосуючих акцій або в разі неотримання відповіді на свою вимогу протягом 30 днів від дати її направлення на адресу товариства в порядку, передбаченому цим Законом.

Тема 5. Наглядова рада акціонерного товариства.

1. Створення наглядової ради акціонерного товариства.
2. Компетенція наглядової ради.
3. Обрання членів наглядової ради.
4. Голова наглядової ради.
5. Засідання наглядової ради.
6. Комітети наглядової ради. Корпоративний секретар.
7. Дострокове припинення повноважень членів наглядової ради.

1. Створення наглядової ради акціонерного товариства.

Наглядова рада акціонерного товариства є органом, що здійснює захист прав акціонерів товариства, і в межах компетенції, визначеної статутом та цим Законом, контролює та регулює діяльність виконавчого органу.

В акціонерних товариствах з кількістю акціонерів - власників простих акцій 10 осіб і більше створення наглядової ради є обов'язковим. У товаристві з кількістю акціонерів - власників простих акцій 9 осіб і менше у разі відсутності наглядової ради її повноваження здійснюються загальними зборами.

У такому разі передбачені цим Законом повноваження наглядової ради з підготовки та проведення загальних зборів здійснюються виконавчим органом, якщо інше не встановлено статутом акціонерного товариства.

Порядок роботи членів наглядової ради та виплати їм винагороди визначається цим Законом, статутом товариства, положенням про наглядову раду акціонерного товариства, а також цивільно-правовим чи трудовим договором (контрактом), що укладається з членом наглядової ради. Такий договір або контракт від імені товариства підписується головою виконавчого органу чи іншою уповноваженою загальними зборами особою на умовах, затверджених рішенням загальних зборів. У разі укладення з членом наглядової ради товариства цивільно-правового договору такий договір може бути оплатним або безоплатним.

Член наглядової ради повинен виконувати свої обов'язки особисто і не може передавати власні повноваження іншій особі, крім члена наглядової ради - юридичної особи - акціонера.

Члени наглядової ради мають право на оплату своєї діяльності за рахунок товариства. Визначення умов оплати покладається на загальні збори за затвердженим зборами кошторисом.

2. Компетенція наглядової ради.

До компетенції наглядової ради належить вирішення питань, передбачених цим Законом, статутом, а також переданих на вирішення наглядової ради загальними зборами.

До виключної компетенції наглядової ради належить:

1) затвердження в межах своєї компетенції положень, якими регулюються питання, пов'язані з діяльністю товариства;

2) підготовка порядку денного загальних зборів, прийняття рішення про дату їх проведення та про включення пропозицій до порядку денного, крім скликання акціонерами позачергових загальних зборів;

3) прийняття рішення про проведення чергових або позачергових загальних зборів відповідно до статуту товариства та у випадках, встановлених цим Законом;

4) прийняття рішення про продаж раніше викуплених товариством акцій;

5) прийняття рішення про розміщення товариством інших цінних паперів, крім акцій;

6) прийняття рішення про викуп розміщених товариством інших, крім акцій, цінних паперів;

7) затвердження ринкової вартості майна у випадках, передбачених цим Законом;

8) обрання та припинення повноважень голови і членів виконавчого органу;

9) затвердження умов контрактів, які укладатимуться з членами виконавчого органу, встановлення розміру їх винагороди;

10) прийняття рішення про відсторонення голови або члена виконавчого органу від здійснення повноважень та обрання особи, яка тимчасово здійснюватиме повноваження голови виконавчого органу;

11) обрання та припинення повноважень голови і членів інших органів товариства;

12) обрання реєстраційної комісії, за винятком випадків, встановлених цим Законом;

13) обрання аудитора товариства та визначення умов договору, що укладатиметься з ним, встановлення розміру оплати його послуг. У разі, якщо наглядова рада відсутня, це питання належить до компетенції виконавчого органу, якщо інше не встановлено статутом;

14) визначення дати складення переліку осіб, які мають право на отримання дивідендів, порядку та строків виплати дивідендів у межах граничного строку, визначеного частиною другою статті 30 цього Закону;

15) визначення дати складення переліку акціонерів, які мають бути повідомлені про проведення загальних зборів відповідно до частини першої статті 35 цього Закону та мають право на участь у загальних зборах відповідно до статті 34 цього Закону;

16) вирішення питань про участь товариства у промислово-фінансових групах та інших об'єднаннях, про заснування інших юридичних осіб;

17) вирішення питань, віднесених до компетенції наглядової ради розділом XVI цього Закону, у разі злиття, приєднання, поділу, виділу або перетворення товариства;

18) прийняття рішення про вчинення значних правочинів у випадках, передбачених частиною першою статті 70 цього Закону;

19) визначення ймовірності визнання товариства неплатоспроможним внаслідок прийняття ним на себе зобов'язань або їх виконання, у тому числі внаслідок виплати дивідендів або викупу акцій;

20) прийняття рішення про обрання оцінювача майна товариства та затвердження умов договору, що укладатиметься з ним, встановлення розміру оплати його послуг;

21) прийняття рішення про обрання (заміну) реєстратора власників іменних цінних паперів товариства або депозитарія цінних паперів та затвердження умов договору, що укладатиметься з ним, встановлення розміру оплати його послуг;

22) надсилання пропозиції акціонерам про придбання належних їм простих акцій особою (особами, що діють спільно), яка придбала контрольний пакет акцій, відповідно до статті 65 цього Закону;

23) вирішення інших питань, що належать до виключної компетенції наглядової ради згідно із статутом акціонерного товариства, в тому числі прийняття рішення про переведення випуску акцій документарної форми існування у бездокументарну форму існування.

Питання, що належать до виключної компетенції наглядової ради акціонерного товариства, не можуть вирішуватися іншими органами товариства, крім загальних зборів, за винятком випадків, встановлених цим Законом.

Посадові особи органів акціонерного товариства забезпечують членам наглядової ради доступ до інформації в межах, передбачених цим Законом та статутом товариства.

3. Обрання членів наглядової ради.

4.

Члени наглядової ради акціонерного товариства обираються з числа фізичних осіб, які мають повну цивільну дієздатність, та/або з числа юридичних осіб - акціонерів.

Член наглядової ради - юридична особа може мати необмежену кількість представників у наглядовій раді. Порядок діяльності представника акціонера у наглядовій раді визначається самим акціонером.

Повноваження члена наглядової ради дійсні з моменту його обрання загальними зборами товариства. Повноваження представника акціонера - члена наглядової ради дійсні з моменту видачі йому довіреності акціонером - членом наглядової ради та отримання товариством письмового повідомлення про призначення представника, яке, крім іншого, повинно містити:

- 1) прізвище, ім'я та по батькові (за наявності) представника;
- 2) дату народження представника;
- 3) серію і номер паспорта представника (або іншого документа, що посвідчує особу), дату видачі та орган, що його видав;
- 4) місце роботи представника та посаду, яку він обіймає;
- 5) місце проживання або місце перебування представника.

Член наглядової ради - юридична особа несе відповідальність перед товариством за дії свого представника у наглядовій раді.

Акціонери товариства в порядку мають право на ознайомлення з письмовими повідомленнями акціонерів - членів наглядової ради про призначення представників у наглядовій раді.

Обрання членів наглядової ради публічного акціонерного товариства здійснюється виключно шляхом кумулятивного голосування.

Обрання членів наглядової ради приватного акціонерного товариства здійснюється за принципом представництва у складі наглядової ради представників акціонерів або шляхом кумулятивного голосування. Конкретний спосіб обрання членів наглядової ради приватного акціонерного товариства визначається його статутом.

У разі обрання членів наглядової ради приватного акціонерного товариства за принципом представництва в її складі представників акціонерів статутом товариства може бути встановлена залежність членства та/або пропорційність представництва представників акціонерів у складі наглядової ради залежно від кількості належних акціонерам простих акцій або відсутність обмеження кількості представників акціонера у складі наглядової ради товариства.

Порядок представництва представником акціонера у складі наглядової ради приватного акціонерного товариства визначається самим акціонером.

Акціонер має право в будь-який час відкликати свого представника, що представляє його інтереси у складі наглядової ради приватного акціонерного товариства, письмово повідомивши про це товариство. З дня направлення такого повідомлення повноваження представника акціонера в наглядовій раді товариства припиняються.

Одна й та сама особа може обиратися до складу наглядової ради неодноразово.

Член наглядової ради не може бути одночасно членом виконавчого органу та/або членом ревізійної комісії (ревізором) цього товариства.

Кількісний склад наглядової ради встановлюється загальними зборами.

Якщо кількість членів наглядової ради становить менше половини її кількісного складу, товариство протягом трьох місяців має скликати позачергові загальні збори для обрання решти членів наглядової ради, а в разі обрання членів наглядової ради шляхом кумулятивного голосування - для обрання всього складу наглядової ради.

Член наглядової ради здійснює свої повноваження, дотримуючись умов цивільно-правового договору, трудового договору або контракту з товариством та відповідно до статуту товариства, а представник акціонера - члена наглядової ради товариства здійснює свої повноваження відповідно до вказівок акціонера, інтереси якого він представляє у наглядовій раді.

Від імені товариства договір (контракт) підписує особа, уповноважена на це загальними зборами.

Дія договору (контракту) з членом наглядової ради припиняється у разі припинення його повноважень.

Виконання повноважень члена наглядової ради державними службовцями здійснюється у випадках та порядку, визначених законом. Виконання повноважень члена наглядової ради особами, які перебувають на службі в органах місцевого самоврядування, здійснюється відповідно до закону.

5. Голова наглядової ради.

Голова наглядової ради акціонерного товариства обирається членами наглядової ради з їх числа простою більшістю голосів від кількісного складу наглядової ради, якщо інше не передбачено статутом товариства.

Наглядова рада має право в будь-який час переобрати голову наглядової ради.

Голова наглядової ради організовує її роботу, скликає засідання наглядової ради та головує на них, відкриває загальні збори, організовує обрання секретаря загальних зборів, якщо інше не передбачено статутом акціонерного товариства, здійснює інші повноваження, передбачені статутом та положенням про наглядову раду.

У разі неможливості виконання головою наглядової ради своїх повноважень його повноваження здійснює один із членів наглядової ради за її рішенням, якщо інше не передбачено статутом або положенням про наглядову раду акціонерного товариства.

6. Засідання наглядової ради.

Засідання наглядової ради скликаються за ініціативою голови наглядової ради або на вимогу члена наглядової ради.

Засідання наглядової ради також скликаються на вимогу ревізійної комісії, виконавчого органу чи його члена, інших осіб, визначених статутом акціонерного товариства, які беруть участь у засіданні наглядової ради.

На вимогу наглядової ради в її засіданні або в розгляді окремих питань порядку денного засідання беруть участь члени виконавчого органу та інші визначені нею особи в порядку, встановленому положенням про наглядову раду.

Засідання наглядової ради проводяться в міру необхідності з періодичністю, визначеною статутом, але не рідше одного разу на квартал.

Статут акціонерного товариства може передбачати порядок прийняття наглядовою радою рішення шляхом проведення заочного голосування (опитування).

У засіданні наглядової ради на її запрошення з правом дорадчого голосу можуть брати участь представники профспілкового або іншого уповноваженого трудовим колективом органу, який підписав колективний договір від імені трудового колективу.

Засідання наглядової ради є правомочним, якщо в ньому бере участь більше половини її складу. Статутом товариства може встановлюватися більша кількість членів наглядової ради, необхідна для визнання її засідань правомочними.

На вимогу наглядової ради в її засіданні беруть участь члени виконавчого органу.

Рішення наглядової ради приймається простою більшістю голосів членів наглядової ради, які беруть участь у засіданні та мають право голосу, якщо для прийняття рішення статутом акціонерного товариства не встановлюється більша кількість голосів.

На засіданні наглядової ради кожний член наглядової ради має один голос.

Статутом товариства може передбачатися право вирішального голосу голови наглядової ради у разі рівного розподілу голосів членів наглядової ради під час прийняття рішень.

Протокол засідання наглядової ради оформлюється протягом п'яти днів після проведення засідання.

Засідання наглядової ради або розгляд окремого питання за її рішенням може фіксуватися технічними засобами.

7. Комітети наглядової ради. Корпоративний секретар.

Наглядова рада акціонерного товариства може утворювати постійні чи тимчасові комітети з числа її членів для вивчення і підготовки питань, що належать до компетенції наглядової ради.

В акціонерному товаристві можуть утворюватися комітети з питань аудиту та з питань інформаційної політики товариства. Очолюють

комітети члени наглядової ради товариства, обрані за пропозицією акціонера, який не контролює діяльність цього товариства.

З метою забезпечення діяльності комітету з питань аудиту наглядова рада може прийняти рішення щодо запровадження в товаристві посади внутрішнього аудитора (створення служби внутрішнього аудиту). Внутрішній аудитор (служба внутрішнього аудиту) призначається наглядовою радою і є підпорядкованим та підзвітним безпосередньо члену наглядової ради - голові комітету з питань аудиту.

Порядок утворення і діяльності комітетів встановлюється статутом або положенням про наглядову раду товариства.

Рішення про утворення комітету та про перелік питань, які передаються йому для вивчення і підготовки, приймаються простою більшістю голосів членів наглядової ради, якщо статутом не встановлено більшої кількості голосів, необхідної для прийняття такого рішення.

Висновки комітетів розглядаються наглядовою радою в порядку, передбаченому цим Законом для прийняття наглядовою радою рішень.

Наглядова рада за пропозицією голови наглядової ради у встановленому порядку має право обрати корпоративного секретаря. Корпоративний секретар є особою, яка відповідає за взаємодію акціонерного товариства з акціонерами та/або інвесторами.

8. Дострокове припинення повноважень членів наглядової ради.

Загальні збори акціонерного товариства можуть прийняти рішення про дострокове припинення повноважень членів наглядової ради та одночасне обрання нових членів.

Без рішення загальних зборів повноваження члена наглядової ради припиняються

1) за його бажанням за умови письмового повідомлення про це товариства за два тижні;

2) в разі неможливості виконання обов'язків члена наглядової ради за станом здоров'я;

3) в разі набрання законної сили вироком чи рішенням суду, яким його засуджено до покарання, що виключає можливість виконання обов'язків члена наглядової ради;

4) в разі смерті, визнання його недієздатним, обмежено дієздатним, безвісно відсутнім, померлим.

Статутом товариства можуть бути передбачені додаткові підстави для припинення повноважень члена наглядової ради.

З припиненням повноважень члена наглядової ради одночасно припиняється дія договору (контракту), укладеного з ним.

У разі якщо обрання членів наглядової ради здійснювалося шляхом кумулятивного голосування, рішення загальних зборів про дострокове

припинення повноважень може прийматися тільки стосовно всіх членів наглядової ради.

Тема 6. Виконавчий орган акціонерного товариства.

1. Засади діяльності виконавчого органу акціонерного товариства.
2. Колегіальний виконавчий орган акціонерного товариства.
3. Одноосібний виконавчий орган.
4. Припинення повноважень голови та членів виконавчого органу.

1. Засади діяльності виконавчого органу акціонерного товариства.

Виконавчий орган акціонерного товариства здійснює управління поточною діяльністю товариства.

До компетенції виконавчого органу належить вирішення всіх питань, пов'язаних з керівництвом поточною діяльністю товариства, крім питань, що належать до виключної компетенції загальних зборів та наглядової ради.

Виконавчий орган акціонерного товариства підзвітний загальним зборам і наглядовій раді, організовує виконання їх рішень. Виконавчий орган діє від імені акціонерного товариства у межах, встановлених статутом акціонерного товариства і законом.

Виконавчий орган акціонерного товариства може бути колегіальним (правління, дирекція) або одноосібним (директор, генеральний директор).

Членом виконавчого органу акціонерного товариства може бути будь-яка фізична особа, яка має повну цивільну дієздатність і не є членом наглядової ради чи ревізійної комісії цього товариства.

Права та обов'язки членів виконавчого органу акціонерного товариства визначаються цим Законом, іншими актами законодавства, статутом товариства та/або положенням про виконавчий орган товариства, а також контрактом, що укладається з кожним членом виконавчого органу. Від імені товариства контракт підписує голова наглядової ради чи особа, уповноважена на таке підписання наглядовою радою.

Виконавчий орган на вимогу органів та посадових осіб товариства зобов'язаний надати можливість ознайомитися з інформацією про діяльність товариства в межах, встановлених законом, статутом та внутрішніми положеннями товариства.

Особи, які при цьому отримали доступ до інформації з обмеженим доступом, несуть відповідальність за її неправомірне використання.

2. Колегіальний виконавчий орган акціонерного товариства.

Кількісний склад виконавчого органу, порядок призначення його членів визначаються статутом товариства. Порядок скликання та проведення засідань колегіального виконавчого органу встановлюється статутом або положенням про виконавчий орган акціонерного товариства.

Кожний член колегіального виконавчого органу має право вимагати проведення засідання колегіального виконавчого органу та вносити питання до порядку денного засідання.

Члени наглядової ради, а також представник профспілкового або іншого уповноваженого трудовим колективом органу, який підписав колективний договір від імені трудового колективу, мають право бути присутніми на засіданнях колегіального виконавчого органу. Статутом може бути надано право іншим особам бути присутніми на засіданні колегіального виконавчого органу.

На засіданні колегіального виконавчого органу ведеться протокол. Протокол засідання колегіального виконавчого органу підписується головуючим та надається за вимогою для ознайомлення члену колегіального виконавчого органу, члену наглядової ради або представнику профспілкового чи іншого уповноваженого трудовим колективом органу, який підписав колективний договір від імені трудового колективу. Статутом акціонерного товариства може бути надано право іншим особам отримувати протокол засідання колегіального виконавчого органу для ознайомлення.

Голова колегіального виконавчого органу обирається наглядовою радою товариства, якщо інше не передбачено статутом товариства, в порядку, передбаченому статутом акціонерного товариства.

Голова колегіального виконавчого органу організує роботу колегіального виконавчого органу, скликає засідання, забезпечує ведення протоколів засідань.

Голова колегіального виконавчого органу має право без довіреності діяти від імені товариства відповідно до рішень колегіального виконавчого органу, в тому числі представляти інтереси товариства, вчиняти правочини від імені товариства, видавати накази та давати розпорядження, обов'язкові для виконання всіма працівниками товариства. Інший член колегіального виконавчого органу в порядку, визначеному законодавством України, також може бути наділений цими повноваженнями, якщо це передбачено статутом товариства.

6. У разі неможливості виконання головою колегіального виконавчого органу своїх повноважень за рішенням цього органу його повноваження здійснює один із членів колегіального виконавчого органу, якщо інше не передбачено статутом або положенням про виконавчий орган акціонерного товариства. Інші особи можуть діяти від імені товариства у порядку представництва, передбаченому Цивільним кодексом України.

3. Одноосібний виконавчий орган.

Порядок прийняття рішень особою, яка здійснює повноваження одноосібного виконавчого органу, встановлюється статутом акціонерного товариства.

Особа, яка здійснює повноваження одноосібного виконавчого органу, вправі без довіреності діяти від імені акціонерного товариства, в тому числі представляти його інтереси, вчиняти правочини від імені товариства, видавати накази та давати розпорядження, обов'язкові для виконання всіма працівниками товариства.

У разі неможливості виконання особою, яка здійснює повноваження одноосібного виконавчого органу, своїх повноважень, ці повноваження здійснюються призначеною нею особою, якщо інше не передбачено статутом або положенням про виконавчий орган.

4. Припинення повноважень голови та членів виконавчого органу.

Повноваження голови колегіального виконавчого органу (особи, яка здійснює повноваження одноосібного виконавчого органу) припиняються за рішенням наглядової ради, якщо статутом акціонерного товариства це питання не віднесено до компетенції загальних зборів.

Повноваження члена виконавчого органу припиняються за рішенням наглядової ради, якщо статутом товариства це питання не віднесено до компетенції загальних зборів.

Підстави припинення повноважень голови та/або члена виконавчого органу встановлюються законом, статутом товариства, а також контрактом, укладеним з головою та/або членом виконавчого органу.

У разі, якщо відповідно до статуту товариства обрання та припинення повноважень голови колегіального виконавчого органу (особи, яка здійснює повноваження одноосібного виконавчого органу) віднесено до компетенції загальних зборів, наглядова рада має право відсторонити від виконання повноважень голову колегіального виконавчого органу (особу, яка здійснює повноваження одноосібного виконавчого органу), дії або бездіяльність якого порушують права акціонерів чи самого товариства, до вирішення загальними зборами питання про припинення його повноважень.

До вирішення загальними зборами питання про припинення повноважень голови колегіального виконавчого органу (особи, яка здійснює повноваження одноосібного виконавчого органу) наглядова рада зобов'язана призначити особу, яка тимчасово здійснюватиме повноваження голови колегіального виконавчого органу (особи, яка здійснює повноваження одноосібного виконавчого органу), та скликати позачергові загальні збори.

У разі відсторонення голови виконавчого органу або особи, яка виконує його повноваження, від здійснення повноважень наглядова рада зобов'язана протягом 10 днів з дати ухвалення відповідного рішення оголосити про скликання загальних зборів товариства, до порядку денного яких повинно бути включено питання про переобрання голови виконавчого органу товариства.

Тема 7. Посадові особи органів акціонерного товариства.

1. Вимоги до посадових осіб органів акціонерного товариства.
2. Відповідальність посадових осіб органів акціонерного товариства.

1. Вимоги до посадових осіб органів акціонерного товариства

Посадовими особами органів акціонерного товариства не можуть бути народні депутати України, члени Кабінету Міністрів України, керівники центральних та місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, військовослужбовці, нотаріуси, посадові особи органів прокуратури, суду, служби безпеки, внутрішніх справ, державні службовці, крім випадків, коли вони виконують функції з управління корпоративними правами держави та представляють інтереси держави або територіальної громади в наглядовій раді або ревізійній комісії товариства.

Особи, яким суд заборонив займатися певним видом діяльності, не можуть бути посадовими особами органів товариства, що провадить цей вид діяльності. Особи, які мають непогашену судимість за злочини проти власності, службові чи господарські злочини, не можуть бути посадовими особами органів товариства.

Посадові особи органів акціонерного товариства не мають права розголошувати комерційну таємницю та конфіденційну інформацію про діяльність товариства, крім випадків, передбачених законом.

Посадові особи органів товариства на вимогу ревізійної комісії (ревізора) або аудитора зобов'язані надати документи про фінансово-господарську діяльність товариства.

Посадовим особам органів акціонерного товариства виплачується винагорода лише на умовах, передбачених цивільно-правовими або трудовими договорами (контрактами), укладеними з ними.

2. Відповідальність посадових осіб органів акціонерного товариства

Посадові особи органів акціонерного товариства повинні діяти в інтересах товариства, дотримуватися вимог законодавства, положень статуту та інших документів товариства.

Посадові особи органів акціонерного товариства несуть відповідальність перед товариством за збитки, завдані товариству своїми діями (бездіяльністю), згідно із законом.

У разі якщо відповідальність згідно із цією статтею несуть кілька осіб, їх відповідальність перед товариством є солідарною.

Тема 8. Зберігання документів акціонерного товариства. Інформація про товариство.

1. Зберігання документів акціонерного товариства.
2. Надання акціонерним товариством інформації.

1. Зберігання документів акціонерного товариства

Акціонерне товариство зобов'язане зберігати:

- 1) статут товариства, зміни до статуту, засновницький (установчий) договір;
- 2) положення про загальні збори, наглядову раду, виконавчий орган та ревізійну комісію, інші внутрішні положення товариства, що регулюють діяльність органів товариства, та зміни до них;
- 3) положення про кожну філію та кожне представництво товариства;
- 4) документи, що підтверджують права товариства на майно;
- 5) принципи (кодекс) корпоративного управління товариства;
- 6) протоколи загальних зборів;
- 7) матеріали, з якими акціонери мають (мали) можливість ознайомитися під час підготовки до загальних зборів;
- 8) протоколи засідань наглядової ради та колегіального виконавчого органу, накази і розпорядження голови колегіального та одноосібного виконавчого органу;
- 9) протоколи засідань ревізійної комісії, рішення ревізора товариства;
- 10) висновки ревізійної комісії (ревізора) та аудитора товариства;
- 11) річну фінансову звітність;
- 12) документи бухгалтерського обліку;
- 13) документи звітності, що подаються відповідним державним органам;
- 14) проспект емісії, свідоцтво про державну реєстрацію випуску акцій та інших цінних паперів товариства;
- 15) перелік афілійованих осіб товариства із зазначенням кількості, типу та/або класу належних їм акцій;
- 16) особливу інформацію про товариство згідно з вимогами законодавства;
- 17) інші документи, передбачені законодавством, статутом товариства, його внутрішніми положеннями, рішеннями загальних зборів, наглядової ради, виконавчого органу.

Документи, передбачені астиною першою цієї статті, зберігаються в акціонерному товаристві за його місцезнаходженням.

Відповідальність за зберігання документів товариства покладається на голову колегіального виконавчого органу (особу, що здійснює повноваження одноосібного виконавчого органу) та на головного бухгалтера - щодо документів бухгалтерського обліку і фінансової звітності.

Документи, ередбачені частиною першою цієї статті, підлягають зберігання протягом всього терміну діяльності товариства, за винятком документів бухгалтерського обліку, строки зберігання яких визначаються відповідно до законодавства.

2. Надання акціонерним товариством інформації.

Акціонерне товариство забезпечує кожному акціонеру доступ до документів, визначених пунктами 1-3, 5-11, 13, 14, 16 і 17 частини першої статті Закону.

Протягом 10 робочих днів з дня надходження письмової вимоги акціонера корпоративний секретар, а в разі його відсутності - виконавчий орган акціонерного товариства зобов'язаний надати цьому акціонеру завірені підписом уповноваженої особи товариства та печаткою товариства копії відповідних документів, визначених частиною першою цієї статті. За надання копій документів товариство може встановлювати плату, розмір якої не може перевищувати вартості витрат на виготовлення копій документів та витрат, пов'язаних з пересиланням документів поштою.

Будь-який акціонер, за умови повідомлення виконавчого органу не пізніше ніж за п'ять робочих днів, має право на ознайомлення з документами, передбаченими частиною першою цієї статті, у приміщенні товариства за його місцезнаходженням у робочий час. Виконавчий орган товариства має право обмежувати строк ознайомлення з документами товариства, але в будь-якому разі строк ознайомлення не може бути меншим 10 робочих днів з дати отримання товариством повідомлення про намір ознайомитися з документами товариства.

Акціонери можуть отримувати додаткову інформацію про діяльність товариства за згодою виконавчого органу товариства або у випадках і порядку, передбачених статутом або рішенням загальних зборів акціонерного товариства.

Публічне акціонерне товариство зобов'язане мати власну веб-сторінку в мережі Інтернет, на якій у порядку, встановленому Національною комісією з цінних паперів та фондового ринку, розміщується інформація, що підлягає оприлюдненню відповідно до законодавства, інформація, визначена пунктами 1-3, 5, 6, 10, 11, 13-16 частини першої статті 77, та інформація, визначена частиною третьою статті Закону.

На вимогу акціонера або Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку акціонерне товариство надає перелік афілійованих осіб та відомості про належні їм акції товариства.

Акціонерне товариство зобов'язане розкривати інформацію відповідно до законів України.

Тема 9. Виділ та припинення акціонерного товариства.

1. Припинення акціонерного товариства.

2. Злиття, приєднання, поділ, виділ, перетворення товариства. Договір про злиття (приєднання) акціонерних товариств та план поділу (виділу, перетворення) акціонерного товариства.
3. Злиття акціонерних товариств.
4. Приєднання акціонерного товариства.
5. Поділ акціонерного товариства.
6. Виділ акціонерного товариства.
7. Перетворення акціонерного товариства.
8. Ліквідація акціонерного товариства.

1. Припинення акціонерного товариства.

Акціонерне товариство припиняється в результаті передання всього свого майна, прав та обов'язків іншим підприємницьким товариствам - правонаступникам (шляхом злиття, приєднання, поділу, перетворення) або в результаті ліквідації.

Добровільне припинення акціонерного товариства здійснюється за рішенням загальних зборів. Інші підстави та порядок припинення акціонерного товариства визначаються законодавством.

2. Злиття, приєднання, поділ, виділ, перетворення товариства. Договір про злиття (приєднання) акціонерних товариств та план поділу (виділу, перетворення) акціонерного товариства.

Злиття, приєднання, поділ, виділ та перетворення акціонерного товариства здійснюються за рішенням загальних зборів, а у випадках, передбачених законом, - за рішенням суду або відповідних органів влади.

У випадках, передбачених законом, поділ акціонерного товариства або виділ з його складу одного чи кількох акціонерних товариств здійснюється за рішенням відповідних державних органів або за рішенням суду.

Законом може бути передбачено одержання згоди відповідних державних органів на припинення акціонерного товариства шляхом злиття або приєднання.

Акціонерне товариство не може одночасно здійснювати злиття, приєднання, поділ, виділ та/або перетворення.

Акції товариства, яке припиняється внаслідок поділу, конвертуються в акції товариств- правонаступників та розміщуються серед їх акціонерів.

Акції товариств, що припиняються внаслідок злиття, приєднання, конвертуються в акції товариства- правонаступника та розміщуються серед його акціонерів.

Акції товариства, що перетворюється, конвертуються в частки (паї) підприємницького товариства- правонаступника та розподіляються серед його учасників.

При виділі акції товариства, з якого здійснюється виділ, конвертуються в акції цього акціонерного товариства і акціонерного товариства, що виділилося, та розміщуються між акціонерами товариства, з якого здійснюється виділ.

Не підлягають конвертації акції товариств, що беруть участь у злитті, приєднанні, поділі, виділі, перетворенні, власниками яких є акціонери, які звернулися до акціонерного товариства з вимогою про обов'язковий викуп належних їм акцій та які мають таке право.

Порядок конвертації акцій товариства, що припиняється, в акції новоствореного (новостворених) акціонерного товариства встановлюється Національною комісією з цінних паперів та фондового ринку.

Емісійні цінні папери (крім акцій) акціонерних товариств, що беруть участь у злитті, приєднанні, поділі, виділі або перетворенні, повинні надавати своїм власникам обсяг прав не менший, ніж той, що надавався ними до злиття, приєднання, поділу, виділу або перетворення. Зменшення обсягу прав власників таких цінних паперів не допускається.

При конвертації акцій під час злиття, приєднання, поділу або виділу акціонерного товариства акціонери товариств, що беруть участь у злитті, приєднанні, поділі або виділі, можуть також отримувати грошові виплати, що не повинні перевищувати розміру визначеного статутом товариства.

Порядок здійснення таких виплат встановлюється договором про злиття (приєднання) або планом поділу (виділу).

На зборах учасників підприємницького товариства- правонаступника кожний учасник отримує кількість голосів, що надаватимуться йому акціями (частками, аями) підприємницького товариства- правонаступника, власником яких він може стати внаслідок злиття, приєднання, поділу, виділу або перетворення акціонерного товариства.

Злиття, поділ або перетворення акціонерного товариства вважається завершеним з дати внесення до Єдиного державного реєстру запису про припинення акціонерного товариства та про реєстрацію підприємницького товариства- правонаступника (товариств- правонаступників).

Приєднання акціонерного товариства до іншого акціонерного товариства вважається завершеним з дати внесення запису до Єдиного державного реєстру юридичних осіб та фізичних осіб - підприємців про припинення такого акціонерного товариства.

Виділ акціонерного товариства вважається завершеним з дати внесення до Єдиного державного реєстру запису про створення акціонерного товариства, що виділилося.

Приєднання акціонерного товариства до іншого акціонерного товариства вважається завершеним з дати внесення запису до Єдиного державного реєстру про припинення такого акціонерного товариства.

Наглядова рада кожного акціонерного товариства, що бере участь у злитті, приєднанні, поділі, виділі або перетворенні, розробляє умови

договору про злиття (приєднання) або план поділу (виділу, перетворення), які повинні містити:

1) повне найменування та реквізити кожного товариства, що бере участь у злитті, приєднанні, поділі, виділі або перетворенні;

2) порядок і коефіцієнти конвертації акцій та інших цінних паперів, а також суми можливих грошових виплат акціонерам;

3) відомості про права, які надаватимуться підприємницьким товариством- правонаступником власникам інших, крім акцій, цінних паперів товариства, діяльність якого припиняється внаслідок злиття, приєднання, поділу, перетворення або з якого здійснюється виділ, та/або перелік заходів, які пропонується вжити стосовно таких цінних паперів;

4) інформацію щодо запропонованих осіб, які стануть посадовими особами товариства у підприємницькому товаристві - правонаступнику після завершення злиття, приєднання, поділу, виділу або перетворення, та запропоновані до виплати таким особам винагороди чи компенсації;

5) порядок голосування на спільних загальних зборах акціонерів товариств, що беруть участь у злитті або приєднанні

Наглядова рада кожного акціонерного товариства, що бере участь у злитті, приєднанні, поділі, виділі або перетворенні, повинна підготувати для акціонерів пояснення до умов договору про злиття (приєднання) або плану поділу (виділу, перетворення).

Таке пояснення повинне містити економічне обґрунтування доцільності злиття, приєднання, поділу, виділу або перетворення, перелік методів, що застосовувалися для оцінки вартості майна акціонерного товариства та обчислення коефіцієнта конвертації акцій та інших цінних паперів акціонерного товариства.

Матеріали, що надсилаються акціонерам товариства, що бере участь у злитті (приєднанні), поділі (виділі, перетворенні), при підготовці загальних зборів, на які виноситься питання про затвердження умов договору про злиття (приєднання), плану поділу (виділу, перетворення), передавального акта повинні включати:

1) проект договору про злиття (приєднання), плану поділу (виділу, перетворення);

2) пояснення до умов договору про злиття (приєднання) або плану поділу (виділу, перетворення);

3) висновок незалежного експерта щодо умов злиття, приєднання, поділу або виділу у випадках, передбачених частиною третьою цієї статті;

4) у разі злиття (приєднання) - річну фінансову звітність інших товариств, що беруть участь у злитті (приєднанні), за три останні роки.

За поданням наглядової ради загальні збори кожного акціонерного товариства, що бере участь у злитті, приєднанні, поділі, виділі або перетворенні, вирішують питання про припинення (злиття, приєднання, поділ, виділ або перетворення), а також про затвердження умов договору про злиття (приєднання) або плану поділу (виділу, перетворення),

передавального акта (у разі злиття, приєднання та перетворення) або розподільного балансу (у разі поділу та виділу).

Істотні умови договору про злиття (приєднання), затверджені загальними зборами кожного із зазначених товариств, повинні бути ідентичними.

3. Злиття акціонерних товариств.

Злиттям акціонерних товариств визнається виникнення нового акціонерного товариства- правонаступника з передачею йому згідно з передавальними актами всього майна, всіх прав та обов'язків двох або більше акціонерних товариств одночасно з їх припиненням.

Акціонерне товариство може брати участь у злитті лише з іншим акціонерним товариством.

Наглядова рада кожного з акціонерних товариств, що бере участь у злитті, вносить на затвердження загальних зборів кожного акціонерного товариства, що бере участь у злитті, питання про припинення товариства шляхом злиття, затвердження договору про злиття, статуту товариства, створюваного в результаті злиття, затвердження передавального акта.

Утворення органів акціонерного товариства - правонаступника проводиться на спільних загальних зборах акціонерів товариства, що беруть участь у злитті.

Не підлягають конвертації акції товариств, що припиняються внаслідок злиття, які викуплено товариством-емітентом або власником яких є товариство, що бере участь у злитті разом з товариством-емітентом.

Такі акції підлягають анулюванню в порядку, встановленому Національною комісією з цінних паперів та фондового ринку.

При злитті товариств усі права та обов'язки кожного з них переходять до товариства- правонаступника відповідно до передавального акта.

Процедура злиття акціонерних товариств здійснюється за таким порядком:

1) прийняття загальними зборами кожного акціонерного товариства, що бере участь у злитті, рішення про припинення товариства шляхом злиття, про створення комісії з припинення товариства, а також про обрання персонального складу комісії з припинення;

2) задоволення вимог кредиторів, заявлених до кожного акціонерного товариства, що бере участь у злитті, відповідно до частини другої статті 82 цього Закону;

3) реалізація акціонерами кожного акціонерного товариства, що бере участь у злитті, права вимоги обов'язкового викупу належних їм акцій товариства в порядку, передбаченому статтями 68, 69 цього Закону;

4) складення комісією з припинення кожного акціонерного товариства, що бере участь у злитті, передавального акта

5) прийняття наглядовою радою кожного акціонерного товариства, що бере участь у злитті, рішення про затвердження проекту статуту

акціонерного товариства, створюваного в результаті злиття акціонерних товариств, про затвердження проекту договору про злиття акціонерних товариств, про затвердження пояснень до умов договору про злиття, про схвалення передавального акта, підготовленого комісією з припинення товариства, а також про затвердження умов конвертації акцій товариства, що припиняється, в акції товариства, створюваного в результаті злиття акціонерних товариств;

6) отримання наглядовою радою кожного акціонерного товариства, що бере участь у злитті, висновку незалежного експерта щодо умов злиття акціонерних товариств;

7) прийняття загальними зборами кожного товариства, що бере участь у злитті, рішення про затвердження передавального акта, про затвердження договору про злиття акціонерних товариств, про затвердження статуту акціонерного товариства, а також про обрання уповноважених осіб акціонерного товариства на здійснення подальших дій щодо припинення акціонерного товариства шляхом злиття;

8) подання уповноваженими особами акціонерних товариств, що беруть участь у злитті, заяви та всіх необхідних документів на реєстрацію випуску акцій до Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку;

9) реєстрація Національною комісією з цінних паперів та фондового ринку випуску акцій та видача тимчасового свідоцтва про реєстрацію випуску акцій;

10) присвоєння акціям міжнародного ідентифікаційного номера цінних паперів;

11) укладення з депозитарієм договору про обслуговування емісії акцій;

12) обмін акцій товариства, створюваного в результаті злиття, на акції товариств, що припиняються;

13) затвердження результатів розміщення (обміну) акцій уповноваженими органами акціонерних товариств, що беруть участь у злитті;

14) державна реєстрація статуту акціонерного товариства, створюваного в результаті злиття, в органах державної реєстрації;

15) подання Національній комісії з цінних паперів та фондового ринку звіту про результати розміщення (обміну) акцій;

16) реєстрація Національною комісією з цінних паперів та фондового ринку звіту про результати розміщення (обміну) акцій створюваного в результаті злиття товариства та скасування Національною комісією з цінних паперів та фондового ринку реєстрації випуску акцій товариств, що припинилися;

17) державна реєстрація припинення акціонерних товариств, що припинилися шляхом злиття;

18) отримання свідоцтва про державну реєстрацію випуску акцій товариства, створюваного в результаті злиття.

4. Приєднання акціонерного товариства.

Приєднанням акціонерного товариства визнається припинення акціонерного товариства (кількох товариств) з передачею ним (ними) згідно з передавальним актом усього свого майна, прав та обов'язків іншому акціонерному товариству - правонаступнику

Наглядова рада кожного акціонерного товариства, що бере участь у приєднанні, виносить на затвердження загальними зборами питання про приєднання і про затвердження договору про приєднання. Наглядова рада товариства, що приєднується, також виносить на затвердження загальних зборів акціонерів питання про затвердження передавального акта.

Спільні загальні збори акціонерів товариств, що беруть участь у приєднанні, ухвалюють рішення про внесення змін до статуту товариства, до якого здійснюється приєднання, та у разі потреби з інших питань.

Якщо акціонерному товариству, до якого здійснюється приєднання, належать більш як 90 відсотків простих акцій товариства, що приєднується, і приєднання не спричиняє необхідності внесення змін до статуту товариства, до якого здійснюється приєднання, пов'язаних із змінами прав його акціонерів, від імені товариства, до якого здійснюється приєднання, рішення про приєднання, затвердження передавального акта та умов договору про приєднання може прийматися його наглядовою радою. У такому разі підготовка пояснень до умов договору про приєднання та отримання висновку незалежного експерта стосовно договору не вимагаються.

Не підлягають конвертації акції товариства, що приєднується, які були викуплені цим товариством або власником яких є товариство, до якого здійснюється приєднання, або власником яких є інше товариство, що приєднується.

Не підлягають конвертації акції товариства, до якого здійснюється приєднання, власником яких було товариство, що приєднується.

Такі акції підлягають анулюванню в порядку, встановленому Національною комісією з цінних паперів та фондового ринку.

5. Поділ акціонерного товариства

Поділом акціонерного товариства визнається припинення акціонерного товариства з передачею всього його майна, прав та обов'язків двом чи більше новим акціонерним товариствам - правонаступникам згідно з розподільним балансом.

Наглядова рада акціонерного товариства, що припиняється шляхом поділу, виносить на затвердження загальних зборів акціонерів питання про припинення товариства шляхом поділу, порядок і умови поділу, створення товариств- правонаступників і порядок конвертації акцій товариства, що

припиняється, в акції створюваних товариств, затвердження розподільного балансу.

Загальні збори акціонерів товариства, що припиняється шляхом поділу, ухвалюють рішення про припинення товариства шляхом поділу, затверджують порядок і умови поділу, створення нових товариств, порядок конвертації акцій товариства, що припиняється, в акції створюваних товариств, затверджують розподільний баланс. Загальні збори кожного створюваного акціонерного товариства ухвалюють рішення про затвердження статуту і утворення органів товариства.

Розміщення акцій товариств- правонаступників повинно здійснюватися із збереженням співвідношення, що було між акціонерами у статутному капіталі акціонерного товариства, що припинилося шляхом поділу. Кожен акціонер товариства, що припинилося, отримує акції кожного з товариств- правонаступників.

Не підлягають конвертації акції товариства, що припиняється шляхом поділу, викуплені им товариством. Такі акції підлягають анулюванню в порядку, встановленому Національною комісією з цінних паперів та фондового ринку.

Товариство- правонаступник несе субсидіарну відповідальність за зобов'язаннями акціонерного товариства, діяльність якого припиняється шляхом поділу, що виникли до поділу та перейшли до іншого акціонерного товариства- правонаступника. Якщо акціонерних товариств- правонаступників, які несуть субсидіарну відповідальність, два чи більше, вони несуть таку відповідальність солідарно.

6. Виділ акціонерного товариства

Виділом акціонерного товариства визнається створення одного чи кількох акціонерних товариств із передачею йому (їм) згідно з розподільним балансом частини майна, прав та обов'язків акціонерного товариства, з якого здійснюється виділ, без припинення такого акціонерного товариства.

З акціонерного товариства може виділитися лише акціонерне товариство.

Наглядова рада акціонерного товариства, з якого здійснюється виділ, виносить на затвердження загальних зборів акціонерів питання про виділ, порядок і умови виділу, створення нового товариства (товариств), конвертацію частини акцій товариства, з якого здійснюється виділ, в акції створюваного товариства (розподіл акцій створюваного товариства серед акціонерів товариства, з якого здійснюється виділ, та/або придбання акцій створюваного товариства самим товариством, з якого здійснюється виділ) і порядок такої конвертації (розподілу та/або придбання), затвердження розподільного балансу.

Загальні збори акціонерів товариства, з якого здійснюється виділ, ухвалюють рішення про виділ, порядок і умови виділу, створення нового товариства (товариств), конвертацію частини акцій товариства, з якого

здійснюється виділ, в акції створюваного товариства (розподіл акцій створюваного товариства серед акціонерів товариства, з якого здійснюється виділ, та/або придбання акцій створюваного товариства товариством, з якого здійснюється виділ) і порядок такої конвертації (розподілу та/або придбання), затвердження розподільного балансу.

Загальні збори акціонерів кожного створюваного акціонерного товариства ухвалюють рішення про затвердження статуту і утворення органів товариства.

Розміщення акцій товариства, що виділилося, здійснюється із збереженням співвідношення, що було між акціонерами в статутному капіталі товариства, з якого здійснено виділ.

Акції товариства, з якого здійснюється виділ, викуплені товариством, не можуть передаватися до складу активів товариства- правонаступника та не підлягають конвертації. Такі акції підлягають анулюванню в порядку, встановленому Національною комісією з цінних паперів та фондового ринку.

Акціонерне товариство, з якого здійснюється виділ, несе субсидіарну відповідальність за зобов'язаннями, які перейшли до товариства, що виділилося, згідно з розподільним балансом. Товариство, що виділилося, несе субсидіарну відповідальність за зобов'язаннями, які виникли у товариства, з якого здійснюється виділ, перед виділом, але не перейшли до товариства, що виділилося. Якщо товариств, що виділилися, два чи більше, вони солідарно несуть субсидіарну відповідальність за зобов'язаннями разом з товариством, з якого здійснено виділ.

7. Перетворення акціонерного товариства

Перетворенням акціонерного товариства визнається зміна організаційно-правової форми акціонерного товариства з його припиненням та передачею всього майна, прав і обов'язків підприємницькому товариству - правонаступнику згідно з передавальним актом.

Акціонерне товариство може перетворитися лише на інше господарське товариство або виробничий кооператив.

Наглядова рада акціонерного товариства, що перетворюється, вносить на затвердження загальних зборів акціонерного товариства питання про перетворення товариства, про порядок і умови здійснення перетворення, порядок обміну акцій товариства на частки (паї) підприємницького товариства- правонаступника.

Загальні збори акціонерів товариства, що перетворюється, ухвалюють рішення про перетворення товариства, про порядок і умови здійснення перетворення, порядок обміну акцій товариства на частки (паї) підприємницького товариства- правонаступника.

Учасники створюваного при перетворенні нового підприємницького товариства ухвалюють на своєму спільному засіданні рішення про

затвердження установчих документів такої юридичної особи і обрання (призначення) органів управління відповідно до вимог законодавства.

Розподіл часток (паїв) підприємницького товариства - правонаступника відбувається із збереженням співвідношення кількості акцій, що було між акціонерами у статутному капіталі акціонерного товариства, що перетворилося.

Не підлягають обміну акції товариства, що перетворюється, викуплені цим товариством, які на дату прийняття рішення про припинення товариства шляхом перетворення не продані та/або не анульовані відповідно до цього Закону. Такі акції підлягають анулюванню в порядку, встановленому Національною комісією з цінних паперів та фондового ринку.

8. Ліквідація акціонерного товариства

Добровільна ліквідація акціонерного товариства здійснюється за рішенням загальних зборів, у тому числі у зв'язку із закінченням строку, на який товариство створювалося, або після досягнення мети, з якою воно створювалося, у порядку, передбаченому Цивільним кодексом України та іншими актами законодавства, з урахуванням особливостей, встановлених цим Законом. Інші підстави та порядок ліквідації товариства визначаються законодавством.

Якщо на момент ухвалення рішення про ліквідацію акціонерне товариство не має зобов'язань перед кредиторами, його майно розподіляється між акціонерами.

Рішення про ліквідацію акціонерного товариства, обрання ліквідаційної комісії, затвердження порядку ліквідації, а також порядку розподілу між акціонерами майна, що залишилося після задоволення вимог кредиторів, вирішують загальні збори акціонерного товариства, якщо інше не передбачено законом.

З моменту обрання ліквідаційної комісії до неї переходять повноваження наглядової ради та виконавчого органу акціонерного товариства. Ліквідаційний баланс, складений ліквідаційною комісією, підлягає затвердженню загальними зборами.

Ліквідація акціонерного товариства вважається завершеною, а товариство таким, що припинилося, з дати внесення до Єдиного державного реєстру запису про проведення державної реєстрації

У разі ліквідації платоспроможного акціонерного товариства вимоги його кредиторів та акціонерів задовольняються у такій черговості:

- у першу чергу задовольняються вимоги щодо відшкодування шкоди, заподіяної каліцтвом, іншими ушкодженнями здоров'я або смертю, та вимоги кредиторів, забезпечені заставою;
- у другу чергу - вимоги працівників, пов'язані з трудовими відносинами, вимоги автора про плату за використання результату його інтелектуальної, творчої діяльності;

- у третю чергу - вимоги щодо податків, зборів (обов'язкових платежів);
- у четверту чергу - всі інші вимоги кредиторів;
- у п'яту чергу - виплати нарахованих, але не виплачених дивідендів за привілейованими акціями;
- у шосту чергу - виплати за привілейованими акціями, які підлягають викупу відповідно до статті 68 цього Закону;
- у сьому чергу - виплати ліквідаційної вартості привілейованих акцій;
- у восьму чергу - виплати за простими акціями, які підлягають викупу відповідно до статті 68 цього Закону;
- у дев'яту чергу - розподіл майна між акціонерами - власниками простих акцій товариства пропорційно до кількості належних їм акцій.

Вимоги кожної черги задовольняються після повного задоволення вимог кредиторів (акціонерів) попередньої черги.

У разі розміщення товариством кількох класів привілейованих акцій черговість розподілу майна між акціонерами - власниками кожного класу привілейованих акцій визначається статутом товариства.

У разі недостатності майна товариства, що ліквідується, для розподілу між усіма кредиторами (акціонерами) відповідної черги майно розподіляється між ними пропорційно сумах вимог (кількості належних їм акцій) кожного кредитора (акціонера) цієї черги.

Аудиторні заняття

Практичні

Тема 1 Предмет курсу «Корпоративне управління». Моделі корпоративного управління

Вид заняття: практичне заняття.

Зміст заняття: розкриття сутності та ролі корпоративного управління у сучасних умовах господарювання..

Питання для обговорення:

1. На яких поняттях базується корпоративне управління?
2. Що являє собою корпорація?
3. У чому відмінність корпоративної власності від корпоративних прав?
4. Що є ключовою рисою корпоративного управління?
5. Обґрунтуйте роль корпоративного управління в сучасних умовах господарювання.
6. Розкрийте основні підходи до визначення сутності корпоративного управління.
7. Проаналізуйте визначення корпоративного управління, сформульовані українськими вченими. Яка точка зору Вам ближча. Відповідь аргументуйте.
8. Розкрийте сутність концепцій корпоративного управління.
9. Що є предметом корпоративного управління?
10. Перерахуйте основні суб'єкти корпоративного управління. Дайте їх характеристику.
11. Яким чином еволюціонували корпоративні відносини?
12. Яке місце корпоративного управління в системі загального менеджменту?
13. Конкретизуйте принципи корпоративного управління.
14. У чому полягає різниця між засновниками й акціонерами акціонерного товариства?
15. Які елементи і чому можна включити в систему корпоративного управління?

Критерії оцінювання

Кількість балів	Критерії оцінювання
4-5	студент міцно засвоїв теоретичний матеріал, глибоко і всебічно знає зміст теми, логічно мислить і будує відповідь, вільно використовує набуті теоретичні знання при аналізі практичного матеріалу, висловлює своє ставлення до тих чи інших проблем, демонструє високий рівень засвоєння практичних навичок
3	студент добре засвоїв теоретичний матеріал, має практичні навички, висловлює свої міркування з приводу тих чи інших проблем, але допускається певних неточностей і похибок у логіці викладу

	теоретичного змісту або при аналізі практичного
2	студент в основному опанував теоретичними знаннями теми, але непереконливо відповідає, плутає поняття, додаткові питання викликають невпевненість або відсутність стабільних знань; відповідаючи на запитання практичного характеру, виявляє неточності у знаннях, не вміє оцінювати факти та явища.
0-1	студент не опанував навчальний матеріал теми, відсутні наукове мислення, практичні навички не сформовані.

Тема 2. Сутність та правовий статус акціонерного товариства

Вид заняття: практичне заняття.

Зміст заняття: визначення особливостей нормативного регулювання корпоративних відносин в Україні.

Практичне завдання:

Використовуючи текст Закону України «Про акціонерні товариства та Принципи корпоративного управління України, визначте наявність у них стандартних елементів корпоративного управління (табл. 1). Зазначте пункт, в якому вони зафіксовані.

Таблиця 1. Наявність стандартних елементів корпоративного управління в Принципах корпоративного управління України

Елементи корпоративного управління	Наявність у Принципах корпоративного управління України
Одна акція – один голос	
Можливість голосування за дорученням або заочно	
Обмеження на число голосів для 1 акціонера	
Участь незалежних директорів у складі ради директорів.	
Обмеження на поєднання однією особою посади голови ради директорів і голови правління	
Переважне право купівлі акцій	
Правила здійснення зацікавлених операцій	
Правила поглинання	
Розкриття інформації	
Аудит	

Зробіть обґрунтований висновок отриманих результатів.

Критерії оцінювання

Кількість балів	Критерії оцінювання
4-5	студент міцно засвоїв теоретичний матеріал, глибоко і всебічно знає зміст теми, логічно мислить і будує відповідь, вільно використовує набуті теоретичні знання при аналізі практичного матеріалу, висловлює своє ставлення до тих чи інших проблем, демонструє високий рівень засвоєння практичних навичок
3	студент добре засвоїв теоретичний матеріал, має практичні навички, висловлює свої міркування з приводу тих чи інших проблем, але припускається певних неточностей і похибок у логіці викладу теоретичного змісту або при аналізі практичного
2	студент в основному опанував теоретичними знаннями теми, але непереконливо відповідає, плутає поняття, додаткові питання викликають невпевненість або відсутність стабільних знань; відповідаючи на запитання практичного характеру, виявляє неточності у знаннях, не вміє оцінювати факти та явища.
0-1	студент не опанував навчальний матеріал теми, відсутні наукове мислення, практичні навички не сформовані.

Тема 3. Права та обов'язки акціонерів. Дивіденди акціонерного товариства.

Вид заняття: практичне заняття.

Зміст заняття: визначення особливостей правового регулювання обов'язків та прав акціонерів, а також механізмів формування та виплати дивідендів акціонерного товариства.

Практичні завдання:

1. На установчих зборах ПрАТ «Ріфт» прийнято рішення сформувати статутний капітал організації в розмірі 500 000 грн. Чи це можливо? Які умови формування статутного капіталу АТ?
2. ПАТ «Ріфт» вирішив збільшити свій статутний капітал за рахунок залучення кредитних ресурсів одного з вітчизняних банків. Чи можна збільшувати статутний капітал АТ подібним чином? Чому?
3. Розмір власного капіталу ПАТ «Ріфт» становить 900 000 грн., Розмір статутного капіталу організації посилення - 1 600 000 грн. АТ хоче збільшити свій статутний капітал на 10% шляхом публічного розміщення акцій. Чи має воно на це право? Чому?
4. ПАТ «Ріфт» прийняло рішення провести консолідацію розміщених ним акцій, після всіх необхідних процедур в АТ звернувся один з акціонерів з проханням обміняти його старі акції на нові з новою номінальною вартістю. Чи законні вимоги акціонера? Чому?

5. ПАТ «Ріфт» при формуванні статутного капіталу визначило, що 10% в ньому будуть доводитися на привілейовані акції. Для гарантії виплат по ним прийнято рішення створити резервний капітал. Статутний капітал АТ складає 2 500 000 грн. Який обсяг резервного капіталу?

Критерії оцінювання

Кількість балів	Критерії оцінювання
4-5	студент міцно засвоїв теоретичний матеріал, глибоко і всебічно знає зміст теми, логічно мислить і будує відповідь, вільно використовує набуті теоретичні знання при аналізі практичного матеріалу, висловлює своє ставлення до тих чи інших проблем, демонструє високий рівень засвоєння практичних навичок
3	студент добре засвоїв теоретичний матеріал, має практичні навички, висловлює свої міркування з приводу тих чи інших проблем, але припускається певних неточностей і похибок у логіці викладу теоретичного змісту або при аналізі практичного
2	студент в основному опанував теоретичними знаннями теми, але непереконливо відповідає, плутає поняття, додаткові питання викликають невпевненість або відсутність стабільних знань; відповідаючи на запитання практичного характеру, виявляє неточності у знаннях, не вміє оцінювати факти та явища.
0-1	студент не опанував навчальний матеріал теми, відсутні наукове мислення, практичні навички не сформовані.

Тема 4. Загальні збори акціонерного товариства.

Вид заняття: практичне заняття.

Зміст заняття: вивчення механізму проведення загальних зборів акціонерного товариства.

Практичні завдання:

1. Громадянин Іванов, є одним із засновників ПрАТ «Парус». На установчих зборах були узгоджені питання про створення товариства та про закриті розміщення акцій. Статутний капітал ПрАТ становить 1 500 000 грн., Номінальна вартість акцій - 15 грн. Іванов хоче придбати 10% акцій товариства. Скільки акцій йому необхідно придбати? Яким чином даний засновник може оплатити вартість акцій?

2. ПрАТ «Парус» сформувало статутний капітал в розмірі 2 000 000 грн. (Номінальна вартість акції 20 грн.). Також статутом даного акціонерного товариства передбачається, що воно буде емітувати як прості, так і привілейовані акції. Привілейовані акції збираються емітувати в кількості 30 000 шт. Один з акціонерів, заперечує проти такої кількості, вважаючи його не нормативною. Чи правий даний акціонер, чому? У чому відмінність простих

від привілейованих акцій? Які норми пред'являються до суспільства, яке хоче емітувати привілейовані акції?

3. ПАТ «Ріфт» вирішило випустити акції свого АТ номінальною вартістю - 10 грн. одна акція, для стимулювання і залучення інвесторів прийнято рішення продавати інвесторам дані цінні папери за ціною 9,99 грн. Чи має право АТ розмішати свої акції за такою ціною? Чому?

4. У ПАТ «Ріфт» звернувся громадянин Петров П. П. з проханням купити 15% акцій цього товариства. Чи може АТ продати йому їх безпосередньо? Чому?

5. ПрАТ «Парус» хоче пройти лістинг на одній з українських фондових бірж, щоб отримати доступ до ресурсів інвесторів. Чи можливо подібна процедура? Чому?

Критерії оцінювання

Кількість балів	Критерії оцінювання
4-5	студент міцно засвоїв теоретичний матеріал, глибоко і всебічно знає зміст теми, логічно мислить і будує відповідь, вільно використовує набуті теоретичні знання при аналізі практичного матеріалу, висловлює своє ставлення до тих чи інших проблем, демонструє високий рівень засвоєння практичних навичок
3	студент добре засвоїв теоретичний матеріал, має практичні навички, висловлює свої міркування з приводу тих чи інших проблем, але припускається певних неточностей і похибок у логіці викладу теоретичного змісту або при аналізі практичного
2	студент в основному опанував теоретичними знаннями теми, але непереконливо відповідає, плутає поняття, додаткові питання викликають невпевненість або відсутність стабільних знань; відповідаючи на запитання практичного характеру, виявляє неточності у знаннях, не вміє оцінювати факти та явища.
0-1	студент не опанував навчальний матеріал теми, відсутні наукове мислення, практичні навички не сформовані.

Тема 5. Наглядова рада акціонерного товариства.

Вид заняття: практичне заняття.

Зміст заняття: особливості створення наглядової ради акціонерного товариства та механізм її функціонування.

Практичні завдання:

1. Акціонер Іванов І.І., який володіє 10 привілейованими акціями ПАТ «Ріфт» після проведення загальних зборів акціонерів звернувся з позовом до суду в зв'язку з обмеженням своїх прав на управління акціонерним товариством. Одним з питань порядку денного було питання, пов'язане з

внесенням змін до статуту товариства пунктів, що обмежують права власників привілейованих акцій. Чи обґрунтовані вимоги акціонера? Чому?

2. На загальних зборах акціонерів ПАТ «Парус» з питання порядку денного - внесення змін до статуту, що обмежують права привілейованих акціонерів зафіксовані наступні результати голосування (всього акціонерів - 50, з них власників привілейованих акцій - 7):

- власники простих іменних акцій: 30 - «за», 13 - «проти»

- власники привілейованих акцій: 2 - «за», «5» - проти.

Легітимно чи голосування з даного питання? Чому?

3. ПАТ «Ріфт» планує здійснити додаткову емісію акцій. У повідомленні, надісланому всім акціонерам товариства зазначена така інформація:

Загальна кількість розміщуваних товариством акцій - 1000 шт.

Ціна розміщення - 50 000 грн.

Чи містить дане повідомлення повну інформацію про механізм додаткової емісії акцій? Відповідь обґрунтуйте.

4. У червні 2014 р акціонер ПАТ «Парус» Сидоров С. С., власник 1% простих іменних акцій товариства звернувся зі скаргою до наглядової ради цього товариства. Суть проблеми 1 березня 2014 року було проведено загального зібрання акціонерів ПАТ, на ньому було прийнято рішення про виплату в 2014 р дивідендів акціонерам. На розрахунковий рахунок в червні гроші не надійшли. Яку відповідь може отримати акціонер на своє звернення? Чому?

5. Товариство з обмеженою відповідальністю на загальних зборах акціонерів прийняли рішення про виплату дивідендів всім групам акціонерів, однак від Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку України не отримано підтвердження реєстрації звіту про результати розміщення акцій, здійсненого ще в минулому році? Чи можлива виплата дивідендів? Чому?

Критерії оцінювання

Кількість балів	Критерії оцінювання
4-5	студент міцно засвоїв теоретичний матеріал, глибоко і всебічно знає зміст теми, логічно мислить і будує відповідь, вільно використовує набуті теоретичні знання при аналізі практичного матеріалу, висловлює своє ставлення до тих чи інших проблем, демонструє високий рівень засвоєння практичних навичок
3	студент добре засвоїв теоретичний матеріал, має практичні навички, висловлює свої міркування з приводу тих чи інших проблем, але припускається певних неточностей і похибок у логіці викладу теоретичного змісту або при аналізі практичного
2	студент в основному опанував теоретичними знаннями теми, але непереконливо відповідає, плутає поняття, додаткові питання викликають невпевненість або відсутність стабільних знань; відповідаючи на запитання практичного характеру, виявляє неточності у знаннях, не вміє оцінювати факти та явища.
0-1	студент не опанував навчальний матеріал теми, відсутні наукове

Тема 6. Виконавчий орган акціонерного товариства.

Вид заняття: практичне заняття.

Зміст заняття: особливості створення виконавчого органу акціонерного товариства та механізм його функціонування.

Практичні завдання:

1. Петров П. П., який є акціонерів ПАТ «Ріфт» не може бути присутнім на загальних зборах акціонерів, він запропонував Сидорову С. С., члену правління даного акціонерного товариства виступити його представником на даному засіданні. Петров П. П. готовий оформити довіреність на дану фізичну особу і залишити йому чіткі вказівки як голосувати з питань порядку денного ПАТ. Чи може Петров П. П. призначити Сидорова С. С. своїм представником для участі в загальних зборах акціонерів? Чому?
2. В день проведення загальних зборів акціонерів в ПАТ «Парус», реєстрацію акціонерів вів один із членів наглядової ради цього товариства Іванов І. І. Один з акціонерів заявив протест, що процедура реєстрації не легітимна. Обґрунтовано чи його заяву, чому?
3. Три акціонери ПАТ «Ріфт» - Іванов І.І., Петров П. П., Сидоров С. С. - володіють відповідно 3%, 5% і 4% акцій статутного капіталу товариства, хочуть призначити свого представника для спостереження за реєстрацією акціонерів і процедурою проведення загальних зборів акціонерів, які відбудуться в грудні 2014 р чи можуть вони це зробити? Яким чином?
4. На момент закінчення реєстрації акціонерів для участі в загальних зборах акціонерів ПАТ «Ріфт» отримані наступні результати (статутний капітал складається з 90% простих акцій і 10% привілейованих акцій):
3 людини - по 3% статутного фонду кожен (акції прості);
1 людина - 7% (акції привілейовані)
10 осіб - по 5% (акції прості)
До порядку денного включено питання, що зачіпає права привілейованих акціонерів. Чи є кворум для голосування. Чому?
5. Під час проведення загальних зборів акціонерів один з акціонерів, запропонував проголосувати з питання, не включеного до порядку денного зборів. Чи може бути підтримано пропозицію акціонера? Яким чином?

Критерії оцінювання

Кількість балів	Критерії оцінювання
4-5	студент міцно засвоїв теоретичний матеріал, глибоко і всебічно знає зміст теми, логічно мислить і будує відповідь, вільно використовує набуті теоретичні знання при аналізі практичного матеріалу, висловлює своє ставлення до тих чи інших проблем, демонструє високий рівень засвоєння практичних навичок
3	студент добре засвоїв теоретичний матеріал, має практичні навички, висловлює свої міркування з приводу тих чи інших проблем, але припускається певних неточностей і похибок у логіці викладу теоретичного змісту або при аналізі практичного
2	студент в основному опанував теоретичними знаннями теми, але непереконливо відповідає, плутає поняття, додаткові питання викликають невпевненість або відсутність стабільних знань; відповідаючи на запитання практичного характеру, виявляє неточності у знаннях, не вміє оцінювати факти та явища.
0-1	студент не опанував навчальний матеріал теми, відсутні наукове мислення, практичні навички не сформовані.

Тема 7. Посадові особи органів акціонерного товариства.

Вид заняття: практичне заняття.

Зміст заняття: особливості здійснення своєї діяльності посадовими особами органів акціонерного товариства.

Практичні завдання:

1. При проведенні загальних зборів акціонерів в ПАТ «Парус» голова наглядової ради запропонував проголосувати за все питань порядку денного відкритим голосування (шляхом підняття рук). Чи відповідає дана пропозиція процедурі проведення загальних зборів? Коли необхідно використовувати бюлетені для голосування?

Один з акціонерів даного акціонерного товариства (5% акцій статутного фонду) звернувся до суду з метою оскарження його результатів, в зв'язку з тим, що його не пустили на загальні збори, в зв'язку з запізненням (початок загального зібрання- 11.00, акціонер прибув до 14.00). Чи законні претензії даного акціонера, чому?

2. В день голосування на загальних зборах акціонерів в ПАТ «Ріфт» акціонери отримали бюлетені для голосування та бюлетені для кумулятивного голосування.

У бюлетені для голосування містилася така інформація:

«Публічне акціонерне товариство« Ріфт »

Дата - 12.12.2014, час проведення - 10.00

Внесення змін до статуту

«За»

«Проти»
«Утримався»
Акціонеру належить 10 голосів »

Бюлетень для кумулятивного голосування:

«Публічне акціонерне товариство «Ріфт»

Дата - 12.12.2014, час проведення - 10.00

Кандидати для обрання до наглядової ради ПАТ «Ріфт»

Кандидати	Кількість голосів акціонера
Іванов І. І.	
Петров П. П.	
Сидоров С. С.	

Даний бюлетень повинен бути підписаний акціонером / його представником, в разі відсутності підпису бюлетень вважатиметься недійсним »

Проаналізуйте зміст бюлетенів, повно їх зміст? Чому?

3. У ПАТ «Ріфт» 120 акціонерів, для легітимного проведення загальних зборів акціонерів необхідно сформувавши лічильну комісію. Хто відповідає за це і в якій кількості вона повинна бути сформована?

В якості одного з членів лічильної комісії запропоновано кандидатуру члена ревізійної комісії товариства Петрова П. П. Чи можуть його призначити? Чому?

4. У ПАТ «Парус» надійшло звернення від п'ять акціонерів, які володіють у сукупності 25% акцій товариства з проханням провести позачергові збори акціонерів». Яке рішення може бути прийнято? Який граничний термін їх проведення?

5. При реєстрації акціонерів на позачергові збори акціонерів реєстраційна комісія зафіксувала наявність акціонерів, які володіють у сукупності 55% акцій. Легітимно дане зібрання? Чи можна проводити повторне голосування?

6. У ПАТ «Парус» 10 акціонерів, один з них запропонував провести загальні збори акціонерів заочно. Чи можливо то? Як це здійснити?

Критерії оцінювання

Кількість балів	Критерії оцінювання
4-5	студент міцно засвоїв теоретичний матеріал, глибоко і всебічно знає зміст теми, логічно мислить і будує відповідь, вільно використовує набуті теоретичні знання при аналізі практичного матеріалу, висловлює своє ставлення до тих чи інших проблем, демонструє високий рівень засвоєння практичних навичок
3	студент добре засвоїв теоретичний матеріал, має практичні навички, висловлює свої міркування з приводу тих чи інших проблем, але допускається певних неточностей і похибок у логіці викладу

	теоретичного змісту або при аналізі практичного
2	студент в основному опанував теоретичними знаннями теми, але непереконливо відповідає, плутає поняття, додаткові питання викликають невпевненість або відсутність стабільних знань; відповідаючи на запитання практичного характеру, виявляє неточності у знаннях, не вміє оцінювати факти та явища.
0-1	студент не опанував навчальний матеріал теми, відсутні наукове мислення, практичні навички не сформовані.

Тема 8. Зберігання документів акціонерного товариства. Інформація про товариство.

Вид заняття: практичне заняття.

Зміст заняття: особливості зберігання документів акціонерного товариства та іншої інформації про товариство.

Практичні завдання:

1. В ПрАТ «Ріфт» акціонери, в кількості 15 чоловік, розглядають питання про доцільність створення наглядової ради товариства. Акціонер Петров П. П. аргументує, що створення даного органу пов'язане з додатковими витратами і доцільно направити ці кошти на виплату дивідендів, акціонер Іванов І.І., стверджує, що кількість акціонерів в їхньому товаристві є обов'язковою умовою створення подібного органу. Хто правий? Чому?

2. Керівництво ПАТ «Парус» хоче укласти договір з незалежним аудитором. Голова виконавчого комітету готовий взяти на себе вибір і укласти контракт з аудитором, проте в суспільстві є наглядова рада. Який орган повинен забезпечувати обрання аудитора та визначати умови договору з ним?

3. Член наглядової ради ПАТ «ПАРУС» Сидоров С. С., протягом двох років займав місце голови наглядової ради, після чергового переобрання, на засіданні наглядової ради був обраний новий голова, Сидоров став просто членом наглядової ради. У 2015 року на порядок денний загальних зборів вноситься питання про переобрання наглядової ради. Сидоров хоче подати свою кандидатуру. Чи є у нього подібна можливість? Чому?

4. В ПрАТ «Ріфт» при виборі голови наглядової ради отримані наступні результати голосування за дану посаду, на яку претендує Іванов І. І. : членів наглядової ради - 10 осіб, «за» - 5, «проти» - 2, «утрималися» - 3. чи можна вважати Іванова І. І. обраним на посаду голови.

5. Голова колегіального виконавчого комітету ПАТ «Ріфт» Сидоров С. С. у співпраці з виробничим відділом прийняв рішення про зміну постачальника ресурсів, використовуваних у виробничому процесі організації. Один з членів наглядової ради Іванов І. І. стверджує, що голова виконавчого

комітету не може приймати такі рішення, необхідно розглянути його або на загальних зборах або на засіданні наглядової ради. Чи може Сидоров С. С. укласти подібну угоду? Чому?

Критерії оцінювання

Кількість балів	Критерії оцінювання
4-5	студент міцно засвоїв теоретичний матеріал, глибоко і всебічно знає зміст теми, логічно мислить і будує відповідь, вільно використовує набуті теоретичні знання при аналізі практичного матеріалу, висловлює своє ставлення до тих чи інших проблем, демонструє високий рівень засвоєння практичних навичок
3	студент добре засвоїв теоретичний матеріал, має практичні навички, висловлює свої міркування з приводу тих чи інших проблем, але припускається певних неточностей і похибок у логіці викладу теоретичного змісту або при аналізі практичного
2	студент в основному опанував теоретичними знаннями теми, але непереконливо відповідає, плутає поняття, додаткові питання викликають невпевненість або відсутність стабільних знань; відповідаючи на запитання практичного характеру, виявляє неточності у знаннях, не вміє оцінювати факти та явища.
0-1	студент не опанував навчальний матеріал теми, відсутні наукове мислення, практичні навички не сформовані.

Тема 9. Виділ та припинення акціонерного товариства.

Вид заняття: практичне заняття.

Зміст заняття: особливості виділу та припинення акціонерного товариства.

Практичні завдання:

1. Петров П.П. придбав 75% акцій ПАТ «ПАРУС», наглядову раду цього товариства звернув увагу нового акціонера на необхідність проведення процедури оферта. Чи є підстави для подібної процедури? Чому?

2. В ПрАТ «Ріфт» з кількістю акціонерів 50 осіб, розглядається питання систематичної перевірки фінансово-господарської діяльності товариства. Частина акціонерів схиляється до створення ревізійної комісії, частина - стверджує, що доцільніше вибрати і затвердити кандидатуру ревізора. Що робити у цій ситуації?

3. На вимогу Петрова П. П., акціонера ПАТ «Ріфт», що володіє 13% акцій товариства, за рік було проведено вже дві аудиторські перевірки. В кінці року Петров П. П. наполягає на ще одній перевірці. Чи це можливо? Чому?

4. Акціонер Іванов І. І. звернувся в ПрАТ «ПАРУС» з проханням отримати копії статуту товариства, положення про наглядову раду, останнього протоколу загальних зборів. Письмовий запит про це спрямований в організацію 13 листопада 2014 г. Коли даний акціонер може отримати потрібну йому інформацію.

Корпоративний секретар товариства при копіюванні необхідних для Іванов І.І. документів, встановив їх вартість в розмірі 50 грн. (100 сторінок по 50 копійок). Чи може він вимагати погашення цієї суми від Іванова І. І. Чому?

Критерії оцінювання

Кількість балів	Критерії оцінювання
4-5	студент міцно засвоїв теоретичний матеріал, глибоко і всебічно знає зміст теми, логічно мислить і будує відповідь, вільно використовує набуті теоретичні знання при аналізі практичного матеріалу, висловлює своє ставлення до тих чи інших проблем, демонструє високий рівень засвоєння практичних навичок
2-3	студент добре засвоїв теоретичний матеріал, має практичні навички, висловлює свої міркування з приводу тих чи інших проблем, але припускається певних неточностей і похибок у логіці викладу теоретичного змісту або при аналізі практичного
1	студент в основному опанував теоретичними знаннями теми, але непереконливо відповідає, плутає поняття, додаткові питання викликають невпевненість або відсутність стабільних знань; відповідаючи на запитання практичного характеру, виявляє неточності у знаннях, не вміє оцінювати факти та явища.
0	студент не опанував навчальний матеріал теми, відсутні наукове мислення, практичні навички не сформовані.

Міністерство освіти і науки України
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна

Кафедра маркетингу, менеджменту та підприємництва

САМОСТІЙНА РОБОТА

з дисципліни «Корпоративне управління»

для здобувачів денної (заочної) форми навчання

спеціальність (напрямок) 073 Менеджмент

спеціалізація Менеджмент зовнішньоекономічної діяльності

Розроблено:

к.е.н., професор Євтушенко Вікторія Анатоліївна

к.е.н., доцент Кудінова Марина Михайлівна

2020 / 2021 навчальний рік

Самостійна робота студента є основним засобом засвоєння навчального матеріалу у вільний від аудиторних занять час.

Самостійна робота студента включає: опрацювання навчального матеріалу, виконання індивідуальних завдань, науково-дослідну роботу.

Навчальний матеріал дисципліни, передбачений для засвоєння студентом у процесі самостійної роботи, виноситься на підсумковий контроль разом з навчальним матеріалом, що вивчався при проведенні аудиторних навчальних занять.

Завдання для самостійної роботи
для 1 року підготовки, 2 семестр

№ з/п	Види, зміст самостійної роботи	Кількість годин	
		денна	заочна
1	Опрацювання навчального матеріалу (самостійне ознайомлення з допоміжною літературою за списком у робочій програмі дисципліни)	83	103
2	У тому числі індивідуальні завдання: – підготовка до контрольних робіт, передбачених навчальним планом	5	5
	Разом	88	108

Опрацювання навчального матеріалу
(самостійне ознайомлення з допоміжною літературою за списком у робочій програмі дисципліни)

№ з/п	Назва теми	Кількість годин		Джерела
		очна	заочна	
1	Предмет курсу «Корпоративне управління». Моделі корпоративного управління	10	12	[1], [2], [3],
2	Сутність та правовий статус акціонерного товариства	10	12	[1], [2], [3], [4]
3	Права та обов'язки акціонерів. Дивіденди акціонерного товариства.	12	14	[1], [2], [3], [4]
4	Загальні збори акціонерного товариства.	11	13	[1], [2], [3], [4]
5	Наглядова рада акціонерного товариства.	10	13	[1], [2], [3], [4]
6	Виконавчий орган акціонерного товариства.	10	13	[1], [2], [3], [4]
7	Посадові особи органів акціонерного товариства.	10	13	[1], [2], [3], [4]
8	Виділ та припинення акціонерного товариства	10	13	[1], [2], [3], [4]
	Разом	83	103	

Завдання для самостійної роботи
для 2 року підготовки, 3 семестр

№ з/п	Види, зміст самостійної роботи	Кількість годин	
		денна	заочна
1	Опрацювання навчального матеріалу (самостійне ознайомлення з допоміжною літературою за списком у робочій програмі дисципліни)	53	75
2	У тому числі індивідуальні завдання: – підготовка до контрольних робіт, передбачених навчальним планом	5	5
	Разом	58	80

Опрацювання навчального матеріалу
(самостійне ознайомлення з допоміжною літературою за списком у робочій програмі дисципліни)

№ з/п	Назва теми	Кількість годин		Джерела
		очна	заочна	
1	Предмет курсу «Корпоративне управління». Моделі корпоративного управління	6	8	[1], [2], [3], [4]
2	Сутність та правовий статус акціонерного товариства	6	8	[1], [2], [3], [4]
3	Права та обов'язки акціонерів. Дивіденди акціонерного товариства.	8	8	[1], [2], [3], [4]
4	Загальні збори акціонерного товариства.	8	11	[1], [2], [3], [4]
5	Наглядова рада акціонерного товариства.	7	10	[1], [2], [3], [4]
6	Виконавчий орган акціонерного товариства.	6	10	[1], [2], [3], [4]
7	Посадові особи органів акціонерного товариства.	6	10	[1], [2], [3], [4]
8	Виділ та припинення акціонерного товариства	6	10	[1], [2], [3], [4]
	Разом	53	75	

Основна література

1. Кудінова М. М. Методичні рекомендації з виконання семінарських та практичних завдань курсу «Корпоративне управління» для студентів спеціальності 8.03060104 «Менеджмент зовнішньоекономічної діяльності». Харків, 2012. 20 с.
2. Кудінова М. М. Опорний конспект лекцій з навчальної дисципліни «Корпоративне управління» для студентів спеціальності 8.03060104 «Менеджмент зовнішньоекономічної діяльності» / М. М. Кудінова. Харків, 2012. 103 с.
3. Про акціонерні товариства: Закон України від 17.09.2008 р. URL: http://gska2.rada.gov.ua/pls/zweb_n/webproc4_1?id=&pf3511=30908 (дата звернення: 03.09.2020).
4. Пуртов В. Ф., Третяк В. П., Кудінова М. М. Корпоративне управління: підручник. Харків, 2011. 364 с.

Міністерство освіти і науки України
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна

Кафедра маркетингу, менеджменту та підприємництва

ЗАВДАННЯ ДЛЯ ПОТОЧНОГО КОНТРОЛЮ

з дисципліни «Корпоративне управління»

для здобувачів денної (заочної) форми навчання

спеціальність (напрямок) 073 Менеджмент

спеціалізація Менеджмент зовнішньоекономічної діяльності

Розроблено:

к.е.н., професор Євтушенко Вікторія Анатоліївна

к.е.н., доцент Кудінова Марина Михайлівна

2020 / 2021 навчальний рік

Зміст та критерії оцінювання контрольних робіт

Контрольна робота	Зміст	Максимальна кількість балів	Критерії оцінювання
Контрольна робота	Двадцять тестових завдань за темами курсу	20	Кожна вірна відповідь оцінюється в 1 бал. Неправильна відповідь оцінюється в 0 балів

Приклад – Контрольна робота

Варіант 1

Тестові завдання (один правильний варіант відповіді, 1 бал)

1. Корпоративна власність являє собою:

- A. власність фізичної особи;
- B. власність юридичної особи;
- C. власність держави;
- D. власність групи осіб.

2.

20.

Міністерство освіти і науки України
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна

Кафедра маркетингу, менеджменту та підприємництва

**ЗАВДАННЯ ДЛЯ ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ
(залік)**

з дисципліни «Корпоративне управління»

для здобувачів денної (заочної) форми навчання

спеціальність (напрямок) 073 Менеджмент

спеціалізація Менеджмент зовнішньоекономічної діяльності

Розроблено:

к.е.н., професор Євтушенко Вікторія Анатоліївна

к.е.н., доцент Кудінова Марина Михайлівна

2020 / 2021 навчальний рік

Залікова робота складається з трьох завдань.
Перше та третє завдання оцінюються в 15 балів.
Друге оцінюється в 10 балів.
Всього максимально залікова робота оцінюється в 40 балів.

Зміст залікової роботи

Завдання 1 (макс.15 балів).

Заповніть рисунок, на якому зображені основні групи учасників корпоративних відносин, визначте їх основні інтереси в корпорації (які цілі вони переслідують). Кожний інтерес необхідно сформулювати одним-двома словами, наприклад, гроші, влада і т.і.

акціонери	
менеджери	
кредитори	
персонал	
споживачі	
органи влади	
громадські організації	

Критерії оцінювання

13-15 балів	завдання виконано в повному обсязі, є певні незначні помилки або похибки, але в цілому вони не є суттєвими
9-12 балів	завдання в цілому виконано, але не має або не достатньо обґрунтованої авторської позиції
5-8 балів	завдання виконано частково, студент демонструє не розуміння поставленого завдання, є суттєві помилки
0-4 балів	Завдання або взагалі не виконано або виконано фрагментарно, поспіхом, студент демонструє практично повне не розуміння матеріалу

Завдання 2 (макс.10 балів).

Проаналізуйте динаміку кількості господарських товариств та об'єднань в Україні. Які тенденції спостерігаються та з чим вони пов'язані. Які, на Вашу думку організаційно-правові форми господарювання будуть розвиватися в подальшому та чому?

Таблиця

	2019	2018	2017	2016	2015	2014
акціонерні товариства	14310	14468	14763	15266	15630	23178
з них						
публічне акціонерне товариство	1727	1845	2274	3182	4170	-
приватне акціонерне товариство	5304	5281	5017	4328	3494	-
товариство з обмеженою відповідальністю	632231	613055	572316	528318	485045	516947
товариство з додатковою відповідальністю	1502	1484	1444	1383	1334	1584
повне товариство	1322	1332	1349	1376	1359	1943
командитне товариство	370	-	379	384	387	596
асоціація	2422	2410	2375	2329	2255	3111
корпорація	556	557	558	563	561	777
консорціум	73	74	72	69	66	90
концерн	188	188	192	195	196	327

Критерії оцінювання

8-10 балів	завдання виконано в повному обсязі, є певні незначні помилки або похибки, але в цілому вони не є суттєвими
6-8 балів	завдання в цілому виконано, але не має або не достатньо обґрунтованої авторської позиції
3-5 балів	завдання виконано частково, студент демонструє не розуміння поставленого завдання, є суттєві помилки
0-2 балів	Завдання або взагалі не виконано або виконано фрагментарно, поспіхом, студент демонструє практично повне не розуміння матеріалу

Завдання 3 (макс.15 балів).

Порівняйте моделі корпоративного управління, результати представте в таблиці.

Таблиця

	Англо-американська модель	Німецька (західноєвропейська) модель	Японська модель	Українська модель
Основні характеристики				
Ключові учасники				
Склад керівних органів				
Вимоги до розкриття інформації				
Дії, що вимагають схвалення акціонерами				
Структура володіння акціями				

Критерії оцінювання

13-15 балів	завдання виконано в повному обсязі, є певні незначні помилки або похибки, але в цілому вони не є суттєвими
9-12 балів	завдання в цілому виконано, але не має або не достатньо обґрунтованої авторської позиції
5-8 балів	завдання виконано частково, студент демонструє не розуміння поставленого завдання, є суттєві помилки
0-4 балів	Завдання або взагалі не виконано або виконано фрагментарно, поспіхом, студент демонструє практично повне не розуміння матеріалу

Рекомендована література

Основна література

1. Бондар-Підгурська О. В., Глебова А. О. Ділове адміністрування (корпоративне управління): навчальний посібник. Київ, 2016. 485 с.
2. Дистанційний курс «Корпоративне управління». URL: www.dist.karazin.ua (дата звернення: 03.09.2020).
3. Кудінова М. М. Методичні рекомендації з виконання семінарських та практичних завдань курсу «Корпоративне управління» для студентів спеціальності 8.03060104 «Менеджмент зовнішньоекономічної діяльності». Харків, 2012. 20 с.
4. Кудінова М. М. Опорний конспект лекцій з навчальної дисципліни «Корпоративне управління» для студентів спеціальності 8.03060104 «Менеджмент зовнішньоекономічної діяльності» / М. М. Кудінова. Харків, 2012. 103 с.
5. Поважний О. С., Орлова Н. С., Харламова А. О. Корпоративне управління: підручник. Київ, 2013. 244 с.
6. Про акціонерні товариства: Закон України від 17.09.2008 р. URL: http://gska2.rada.gov.ua/pls/zweb_n/webproc4_1?id=&pf3511=30908 (дата звернення: 03.09.2020).
7. Пуртов В. Ф., Третяк В. П., Кудінова М. М. Корпоративне управління: підручник. Харків, 2011. 364 с.

Допоміжна література

1. Мальська М. П., Мандюк Н. Л., Занько Ю. С. Корпоративне управління: теорія та практика: підручник. Київ, 2012. 359 с.
2. Мостенська Т. Л., Новак В. О., Луцький М. Г. Корпоративне управління: підручник для вузів. Київ, 2011. 399 с.

Посилання на інформаційні ресурси в Інтернеті, відео-лекції, інше методичне забезпечення

1. Національна бібліотека України ім. В. І. Вернадського. URL: <http://www.nbuv.gov.ua> (дата звернення: 03.09.2020).
2. Державна науково-педагогічна бібліотека України імені В. О. Сухомлинського. URL: www.library.edu-ua.net (дата звернення: 03.09.2020).
3. Національна парламентська бібліотека України. URL: <http://www.nplu.org/> (дата звернення: 03.09.2020).
4. Книжкова палата України імені Івана Федорова. URL: <http://www.ukrbook.net/> (дата звернення: 03.09.2020).
5. Бібліотеки в мережі Internet. URL: <http://library.zntu.edu.ua/res-lib-el.html> (дата звернення: 03.09.2020).

6. Державна науково-технічна бібліотека України. URL: <http://ntbu.ru/> (дата звернення: 03.09.2020).
7. Центральна наукова бібліотека ХНУ імені В. Н. Каразіна. URL: <http://www.library.univer.kharkov.ua/OpacUnicode/index.php> (дата звернення: 03.09.2020).
8. Харківська державна наукова бібліотека імені Короленко. URL: <http://korolenko.kharkov.com/> (дата звернення: 03.09.2020).
9. Prometheus – масові безкоштовні онлайн-курси. URL: <https://prometheus.org.ua/> (дата звернення: 03.09.2020).
10. Бібліотека Конгресу США. URL: <http://www.loc.gov/> (дата звернення: 03.09.2020).
11. Національна бібліотека Франції. URL: www.bnf.fr/ – Bibliothèque Nationale или BNF) (дата звернення: 03.09.2020).
12. Британська бібліотека. URL: www.bl.uk/ (дата звернення: 03.09.2020).